

Viktorija Piščialkienė
Eglė Stasiūnaitienė
Rasa Tamulienė
Ilona Skridlaitė
Donatas Misiūnas

PROFESIJOS BAKALAURO BAIGIAMOJO DARBO RENGIMO METODINĖS NUORODOS

Metodinė priemonė

MEDICINOS FAKULTETAS

**PROFESIJOS BAKALAURO BAIGIAMOJO DARBO RENGIMO
METODINĖS REKOMENDACIJOS**

Metodinė priemonė

Kaunas

2016

Apsvarstyta Medicinos fakulteto posėdyje 2016 m. vasario 18 d. protokolo Nr. M 10-4

Parengė

Doc. dr. Viktorija Piščalkienė, doc. dr. Eglė Stasiūnaitienė, lekt. dr. Rasa Tamulienė, lekt. Ilona Skridlaitė, lekt. Donatas Misiūnas.

Recenzavo:

Prof. dr. Nijolė Savickienė, Lietuvos sveikatos mokslų universitetas

Doc. dr. Lina Kaminskienė, Vytauto Didžiojo universitetas

Maketavo:

Donatas Misiūnas

Lietuvių kalbą redagavo:

Giedrutė Grigonienė

© Kauno kolegija

TURINYS

PRATARMĖ.....	4
1. BAIGIAMOJO DARBO STRUKTŪRINIŲ DALIŲ REIKALAVIMAI	5
1.1. Antraštinis lapas.....	5
1.2. Santrauka	5
1.3. Turinys.....	6
1.4. Lentelių ir paveikslų sąrašas.....	6
1.5. Sąvokos ir santrumpos	7
1.6. Įvadas.....	7
1.7. Literatūros analizė	11
1.8. Empirinio tyrimo metodika ir rezultatų analizė.....	13
1.8.1. Kiekybinis tyrimas	13
1.8.2. Kokybinis tyrimas	25
1.9. Išvados ir rekomendacijos	32
1.10. Literatūra	33
1.11. Priedai	36
2. BENDRIEJI BAIGIAMOJO DARBO ĮFORMINIMO REIKALAVIMAI	38
3. BAIGIAMOJO DARBO VERTINIMAS	40
LITERATŪRA	41

PRATARMĖ

Gera tik visiška tiesa. Pusė tiesos nieko neverta

Stefan Zweig, 1881-1942

Šios metodinės rekomendacijos skirtos Kauno kolegijos Medicinos fakulteto visų studijų programų studentams, rengiantiems profesijos bakalauro baigiamuosius darbus, ir dėstytojams, konsultuojantiems studentus. Metodinių rekomendacijų paskirtis – susisteminti pagrindinius metodologinius studijų darbų rengimo reikalavimus, paaiškinti šių darbų turinio ir įforminimo ypatumus, apibrėžti baigiamojo darbo vertinimo kriterijus, formuoti mokslinio darbo (projekto) planavimo ir atlikimo įgūdžius.

Baigiamųjų darbų rengimas yra svarbi studijų proceso sudedamoji dalis, kai studentas pademonstruoja savarankiškumo lygmenį, sudaromos prielaidos atsiskleisti jo kritiniam mąstymui, komunikaciniams, informacinių technologijų, užsienio kalbos gebėjimams, iniciatyvumui, kūrybiškumui, atsakomybei.

Profesijos bakalauro baigiamasis darbas – studento savarankiškai atliktas ir įformintas darbas, rodantis studento gebėjimą taikyti studijų metu įgytas žinias ir patirtį pasirinkti mokslinę literatūrą ir ją analizuoti, formuoti darbo tikslą, uždavinius bei, tikslingai parinkus tiriamojo darbo metodus, atlikti tyrimą, suformuluoti darbo išvadas ir rekomendacijas.

Studento rengiamo profesijos bakalauro baigiamojo darbo vadovo tikslas – padėti studentui pasirinkti tiriamosios problemos sprendimo būdus ir konsultuoti studentą, kai jam kyla klausimų. Darbo vadovas turėtų rekomenduoti įvairius mokslinės bei profesinės informacijos šaltinius, reikalingus pasirinktai tyrimo problemai tyrinėti.

Lietuvoje nėra vienodų profesijos bakalauro baigiamojo darbo rengimo reikalavimų. Kiekviena aukštojo mokslo institucija nurodo savo kriterijus ir apibrėžia esminius šio proceso žingsnius. Siekiant profesijos bakalauro baigiamųjų darbų rengimo kokybės, metodinės rekomendacijos yra nuolat atnaujinamos, atkreipiant dėmesį į dažniausiai pasitaikančias tokio pobūdžio darbų rengimo klaidas ir netikslumus.

Tikimės, kad šios metodinės nuorodos leis studentui nuosekliau planuoti profesijos bakalauro baigiamojo darbo rengimą, jį atlikti ir pasirengti viešai ginti baigiamąjį darbą.

Autoriai

1. BAIGIAMOJO DARBO STRUKTŪRINIŲ DALIŲ REIKALAVIMAI

Baigiamojo darbo sudėtinės dalys (išdėstytos eiliškumo tvarka):

1. Antraštinis lapas.
2. Santrauka (lietuvių ir užsienio kalbomis).
3. Turinys.
4. Lentelių ir paveikslų sąrašas.
5. Sąvokos ir santrumpos.
6. Įvadas.
7. Literatūros analizė.
8. Empirinio tyrimo metodika ir rezultatų analizė.
9. Išvados.
10. Rekomendacijos.
11. Literatūra.
12. Patvirtinimas apie savarankiškai atliktą baigiamąjį darbą.
13. Priedai.

1.1. Antraštinis lapas

Antraštiniame lape nurodomas kolegijos pavadinimas, fakulteto pavadinimas, katedros pavadinimas, diplomanto vardas, pavardė, baigiamojo darbo pavadinimas, studijų programa, darbo vadovo vardas, pavardė, parašas, data, darbo rengimo vieta (miestas), metai. Prieš vadovo pavardę yra rašomos pedagoginės pareigos, pavyzdžiui, *asist., lekt. ar doc.* Jei dėstytojas turi mokslinį laipsnį, jis nurodomas prieš pareigas, pavyzdžiui, *dr. arba habil. dr.* Antraštinio lapo pavyzdys pateikiamas [1 priede](#).

1.2. Santrauka

Santrauka – tai glausta baigiamojo darbo medžiagos santrauka lietuvių ir užsienio kalbomis (pasirinktinai: anglų, vokiečių, prancūzų), kuri rašoma atskirame lape. Joje turi būti nurodyta darbo aktualumas, tikslas, uždaviniai, trumpas darbo apibūdinimas, empirinio tyrimo metodika, pateikiami darbo rezultatai ir išvados. Baigiamojo darbo santrauka turi trumpai atskleisti viso darbo esmę. Pagrindiniai santraukos reikalavimai yra šie:

- nerašoma į darbo turinį;
- skirta trumpai išdėstyti nagrinėjamos problemos esmę bei supažindinti su baigiamojo darbo turiniu: trumpai pristatoma tiriamoji tema, nurodomas baigiamojo darbo tikslas,

glaustai apibūdinami tyrimo metodai bei tiriamieji (respondentai), pateikiami gauti empirinio tyrimo rezultatai bei empirinio tyrimo išvados;

- segama po titulinio puslapio;
- apimtis – 1 puslapis.

Pastaba: Santrauką patariama rašyti darbo rengimo pabaigoje. Santrauką būtina parengti taisyklinga užsienio kalba.

1.3. Turinys

Turinys rašomas kaip skyriaus antraštė, t. y., didžiosiomis raidėmis „TURINYS“ (1 pav.).

TURINYS	
ĮVADAS.....	5
1. SKYRIAUS PAVADINIMAS.....	6
1.1. Poskyrio pavadinimas.....	6
1.1.1. Skirsnio pavadinimas.....	7
2. SKYRIAUS PAVADINIMAS.....	15
2.1. Poskyrio pavadinimas.....	30
2.1.1. Skirsnio pavadinimas.....	30
2.1.1.1 Skirsnio pavadinimas	45
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	50
LITERATŪRA.....	51
PRIEDAI	53

1 pav. Turinio pavyzdys

1.4. Lentelių ir paveikslų sąrašas

Lentelių (naudojamų darbe) sąrašas:

- pateikiamas naujame lape, po turinio;
- nurodomas lentelės numeris, jos pavadinimas, puslapis, kuriame ji yra;
- lentelėms numeruoti tekste naudojama ištisinė numeracija.

Paveikslų (naudojamų darbe) sąrašas (2 pav.):

- pateikiamas tame pačiame lape, po lentelių sąrašo;
- nurodomas paveikslo numeris, jo pavadinimas, puslapis, kuriame jis yra;
- paveikslams numeruoti tekste naudojama ištisinė numeracija.

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Nudegimo traumas patyrusių pacientų pasiskirstymas pagal traumos sunkumą.....	8
2 lentelė. Akių nudegimų, esant skirtingoms aplinkybėms, priežasčių palyginimas.....	11
3 lentelė. Lengvo ir sunkaus laipsnio akių nudegimų priežasčių palyginimas	11

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Odos struktūra	6
2 pav. Paviršinis (pirmo laipsnio) nudegimas	7
3 pav. Pacientų pasiskirstymas amžiaus grupėse	11

2 pav. Lentelių ir paveikslų turinio pavyzdys

1.5. Sąvokos ir santrumpos

Jei baigiamajame darbe vartojami specifiniai, nauji terminai ir santrumpos, jie yra paaiškinami darbo pradžioje, prieš įvadą, su antrašte „SĄVOKOS IR SANTRUMPOS“. Jei sąvokoms apibrėžti naudojamos kitų autorių mintys, būtina laikytis korektiško literatūros naudojimo darbe principų (žr. [1.7 skyrių](#)).

1.6. Įvadas

Įvadas – tai įžanginė baigiamojo darbo dalis, kurioje atskleidžiamas pasirinktos tyrimo temos aktualumas ir apibrėžiami tyrimo parametrai.

Įvadinėje darbo dalyje turi būti:

1. Temos aktualumo pagrindimas.

Temos aktualumas turi būti pagrindžiamas remiantis ankščiau kitų autorių atliktų tyrimų rezultatais, statistikos duomenimis ar dokumentais. Pagrindžiant temos aktualumą turi būti naudojamas citavimas ir (ar) perfrazavimas, vengiama teorinių analizuojamo tyrimo objekto apibrėžimų. Tyrimo temos aktualumo pagrindimas turi būti skirtas analizuojamos temos darbo problemai bei praktinei darbo reikšmei atskleisti.

2. Tyrimo problema.

Tyrimo problema turi atskleisti analizuojamo tyrimo objekto prieštaravimus ir kilti iš tyrimo aktualumo pagrindimo. Tikslī tyrimo problemos formuluotė turi būti įvardijama klausimo forma. Tyrimo problemos formuluotei rekomenduojama naudoti atviro tipo klausimus (pavyzdžiui,

koks veidrodžio terapijos poveikis fantominiam skausmui mažinti asmenims po apatinės galūnės amputacijos?).

3. Tyrimo objektas.

Tyrimo objektas nurodo tai, kas bus tiriama. Tyrimo objektas turi būti formuluojamas remiantis iškelta tyrimo problema (1 lentelė).

1 lentelė. Tyrimo problemos ir objekto formuluočių sąsajos

Tiksli tyrimo problemos formuluotė	Tyrimo objektas	
	Teisingai	Neteisingai
Koks veidrodžio terapijos poveikis fantominiam skausmui mažinti asmenims po apatinės galūnės amputacijos?	Veidrodžio terapijos poveikis fantominiam skausmui mažinti asmenims po apatinės galūnės amputacijos	Asmenys po apatinės galūnės amputacijos
Kaip kinta pacientų funkcinė ir emocinė būklė po estetinio protezavimo?	Pacientų funkcinės ir emocinės būklės kaita po estetinio protezavimo	Pacientai po estetinio protezavimo procedūros
Koks vyresnio amžiaus pacientų požiūris į apsauginių priemonių naudojimą rentgenologinio tyrimo metu?	Vyresniojo amžiaus pacientų požiūris į apsauginių priemonių naudojimą rentgenologinio tyrimo metu	Apsauginės priemonės, naudojamos rentgenologinio tyrimo metu
Kokios sąsajos tarp ikimokyklinio amžiaus vaikų burnos ertmės būklės ir mitybos įpročių?	Sąsajos tarp ikimokyklinio amžiaus vaikų burnos ertmės būklės ir mitybos įpročių	Ikimokyklinio amžiaus vaikai

4. Tyrimo tikslas ir uždaviniai.

Tyrimo tikslas nurodo bendrą tyrimo kryptį ir orientuojamas į teorinę ir praktinę tyrimo problemos analizę. Formuluojant tyrimo tikslą svarbu atsižvelgti į tai, kokio tipo tyrimą ketinama atlikti (vertinamąjį, sąsajų (ryšio) nustatymo, aprašomąjį ir pan.). Tyrimo tikslas pradedamas formuluoti veiksmažodžiu. Tyrimo tikslo formuluotėje vartotinas veiksmažodis, reiškiantis įvertinamą veiksmą. Dažniausiai vartojami šie veiksmažodžiai:

- **įvertinti** – vartojamas atliekant vertinamojo pobūdžio tyrimą. Veiksmažodis „įvertinti“ vartojamas tuo atveju, kai ketinama atlikti vertinimą panaudojant standartą (standartizuotą vertinimo metodiką), kuri tyrimo rezultatus leidžia suklasifikuoti į „atitinkančius standartą“ ir „neatitinkančius standarto“ (pavyzdžiui, įvertinti ikimokyklinio amžiaus moksleivių laikyseną; įvertinti vyresnio amžiaus pacientų žinias apie individualią burnos higieną);
- **nustatyti** – vartojamas tuo atveju, kai atliekamas poveikio tyrimas (pavyzdžiui, nustatyti veidrodžio terapijos poveikį fantominiam skausmui mažinti asmenims po apatinės galūnės amputacijos), būklės nustatymo tyrimas, kai neturime vertinimo standarto (pavyzdžiui, nustatyti vyresnio amžiaus pacientų mitybos įpročius), sąsajų (ryšio) nustatymo tyrimas (pavyzdžiui, nustatyti sąsajas tarp ikimokyklinio amžiaus vaikų burnos ertmės būklės ir mitybos įpročių). Sąvoka „sąsajos“ vartojama tuo atveju,

kai duomenų analizė atliekama aprašomosios statistikos lygmeniu, o „ryšys“ – kai atliekami statistiškai pagrįsti koreliacijos koeficiento skaičiavimai.

- **atskleisti** – dažniausiai vartojamas atliekant aprašomojo pobūdžio tyrimą, kurio tikslas – aprašyti tiriamo objekto būseną (pavyzdžiui, *atskleisti vyresnio amžiaus pacientų požiūrį į apsaugos priemones, naudojamas rentgenologinio tyrimo metu; atskleisti pacientų nuomonę apie mitybos įtaką eduoniui susidaryti*).

Tyrimo tikslui formuluoti nevertotini veiksmažodžiai, reiškiantys neįvertinamą veiksmą ir neparodantys planuojamo tyrimo rezultato:

- išsiaiškinti,
- atlikti tyrimą,
- parašyti.

Tyrimo uždaviniai nurodo, kokių žingsnių laikantis bus siekiama numatyto tyrimo tikslo.

Formuluojant tyrimo uždavinius, reikia atsižvelgti į šiuos kriterijus:

- uždavinys visuomet pradedamas formuluoti veiksmažodžiu;
- uždavinio formuluotei vartotinas veiksmažodis, reiškiantis įvertinamą veiksmą. (2 lentelė);
- viename uždavinyje gali būti tik vienas veiksmažodis;
- uždaviniai skirstomi į teorinius ir empirinius (praktinius). Teorinio pobūdžio uždaviniai yra skirti teorinei tyrimo daliai rengti, empiriniai (praktiniai) – empirinei (praktinei) tyrimo daliai atlikti;
- uždavinių turi būti tiek, kiek reikia tyrimo tikslui pasiekti (įprastai tyrimo uždavinių skaičius yra nuo trijų iki penkių). Dažniausiai formuluojami teoriniai ir empiriniai uždaviniai. Atkreiptinas dėmesys, jog tyrimo uždavinių formuluotės neturi būti tokios pačios, kaip tyrimo tikslas;
- suformuluoti tyrimo uždaviniai turi sietis su tyrimo išvadomis, t. y., darbo pabaigoje kiekvienam uždaviniui turi būti pateikiama po vieną išvadą.

2 lentelė. Veiksmažodžiai, rekomenduojami tyrimo uždaviniams formuluoti

Teoriniai uždaviniai		Empiriniai (praktiniai) uždaviniai	
Vartojami	Nevartojami	Vartojami	Nevartojami
apibrėžti; išskirti; parengti (teorinį modelį, metodiką); teoriškai pagrįsti (ryšį, prielaidą); teoriškai paaiškinti; atskleisti; aprašyti.	analizuoti; atlikti mokslinės literatūros apžvalgą; išanalizuoti mokslinę literatūrą; išsiaiškinti; parašyti.	nustatyti; įvertinti; atskleisti; identifikuoti.	atlikti tyrimą; atlikti apklausą; iširti; pamatuoti; apklausti; surinkti (duomenis); išanalizuoti; išsiaiškinti.

5. Įvardyti tyrimo metodai bei jų naudojimo tikslas.

Įvardijami tyrimui atlikti naudojami metodai, išskiriant *duomenų rinkimo* bei *duomenų analizės metodus*. Trumpai nurodomas jų naudojimo tikslas atliekant tyrimą.

6. Trumpai apibūdinami tiriamieji.

Trumpai nurodoma, kiek tiriamųjų dalyvavo tyrime bei kokiomis charakteristikomis jie pasižymėjo.

7. Glaustai išdėstyta baigiamojo darbo struktūra, apibūdinant atskirų dalių turinį.

Pristatomos pagrindinės baigiamojo darbo dalys, trumpai paaiškinamas kiekvieno darbo skyriaus ir (ar) poskyrio tikslas.

8. Nurodomos profesinės kompetencijos, kurių siekiama baigiamajame darbe.

Turi būti nurodomas profesinės kompetencijos, esančios studijų krypties aprašuose ir medicinos normose.

Įvadas turi būti parašytas taip, kad, perskaičius jį, būtų galima suprasti baigiamojo darbo esmę. Įvadas turi apimti visus svarbiausius baigiamojo darbo aspektus, pateikiamus darbo skyriuose, todėl jo rašymo stilius turi būti konkretus ir aiškus.

Įvado apimtis – nuo 1 iki 2 puslapių.

Plagijavimas yra neigiamas akademinio gyvenimo reiškinys: plagijavimas pažeidžia autorių teises, menkina plagijuojančio studento moralę, trukdo studento intelektiniam ir profesiniam tobulėjimui, kadangi studentas neįgyja reikiamų žinių, akademinę analizę ir vertinimo įgūdžių, nemoka panaudoti argumentų. Skiriamos šios baigiamųjų darbų plagijavimo formos:

- rašto darbo atsisiuntimas, pirkimas iš internetinės rašto darbų talpyklos arba darbo užsakymas;
- viso rašto darbo kopijavimas iš šaltinio teksto, jo tinkamai nenurodant;
- kito studento, draugo, giminaičio atlikto darbo pateikimas kaip savo (jam žinant arba ne);
- kito asmens (pavyzdžiui, draugo ar giminaičio) parašyto darbo pateikimas kaip savo,
- medžiagos dalių kopijavimas iš šaltinių, pateikiant nuorodas į vieną ar kelis iš jų,
- baigiamojo darbo autoriaus neskaitytų šaltinių pateikimas;
- vieno ar keleto šaltinių medžiagos perfrazavimas, nepateikiant tinkamų šaltinių nuorodų.

Platesnė informacija apie plagiato prevenciją pateikiama [L. Šarlauskienės leidinyje „Informacijos šaltinių naudojimas studijų ir mokslo darbuose“](#).

Studentas prieš priedus pateikia patvirtinimą apie savarankiškai atliktą baigiamąjį darbą ([4 priedas](#)).

1.7.Literatūros analizė

Pirmoji baigiamojo darbo dalis yra skirta empiriniam (praktiniam) tyrimui teoriškai pagrįsti. Teorinio tyrimo eiga remiasi teorinių uždavinių atskleidimu. Teorinio tyrimo uždaviniai įprastai tarnauja pagrindinėms sąvokoms, sampratoms apibrėžti bei dimensijoms, kriterijams ir rodikliams, kuriais remiantis ketinama konstruoti tyrimo instrumentą, pagrįsti. Teoriniai tyrimo uždaviniai atskleidžiami remiantis mokslinė literatūra. Apžvelgiant literatūrą pasirinkta tyrimo tema rekomenduojama, kad dauguma šaltinių būtų ne senesni nei penkerių metų. Šioje tyrimo dalyje turėtų būti naudojami pirminiai informacijos šaltiniai (originalūs moksliniai straipsniai, magistro bei daktaro darbų tezės ir pan.), turėtų būti vengiama antrinių (vadovėlių, metodinės medžiagos ir pan.) bei publicistinio pobūdžio (įvairių lankstinukų, pramoginių straipsnių internete ir pan.) informacinių šaltinių. Atkreiptinas dėmesys, jog analizuojamos literatūros turinys pateikiamas trečiuoju asmeniu.

Literatūros apžvalgos dalį rekomenduojama struktūruoti į skyrius ir poskyrius pagal įvadinėje darbo dalyje apibrėžtus tyrimo uždavinius. Išvadų dalyje kiekvienam uždaviniui turi būti pateikiama po vieną išvadą (3 lentelė).

3 lentelė. Literatūros apžvalgos dalies struktūravimo ir teorinių uždavinių sąsajos

Tyrimo uždavinys	Literatūros apžvalgos dalies skyrius/poskyrio pavadinimas	Tyrimo uždavinio išvados
1. Aprašyti éduonies sampratą bei veiksnius, lemiančius jo susidarymą	1. ÉDUONIENĖS SAMPRATA IR VEIKSNIAI LEMIANTYS JO SUSIDARYMĄ 1.1. Genetiniai veiksniai 1.2. ...x...veiksniai 1.3. ...x... veiksniai	1. Apžvelgę mokslinę literatūrą galime daryti išvadą, kad éduonis – tai..... Mokslinės literatūros apžvalga parodė, kad yra dažniausiai pasitaikantys x, y, z éduonies susidarymo veiksniai
2. Atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų burnos būklės ypatumus	2. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ BURNOS BŪKLĖS YPATUMAI.	2. Mokslinės literatūros analizė atskleidė, kad ikimokykliniame amžiuje vyksta x, y, z vaikų burnos būklės pokyčiai
3. Teoriškai pagrįsti tinkamos burnos higienos įpročius	3. TINKAMOS BURNOS HIGIENOS ĮPROČIAI	3. Apibendrinami galime teigti, kad tinkamos burnos higienos įgūdžiai apima reguliarių x, y, z priemonių naudojimą ir t. t.

Korektiško literatūros šaltinių citavimo (perfravavimo) principai.

Teorinėje darbo dalyje naudojami literatūros šaltiniai tekste gali būti minimi dviem būdais:

- **cituojami** (kai informaciniame šaltinyje pateikta konkreti teksto frazė identiškai pakartojama baigiamajame darbe);
- **perfrazuojami** (kai informacinio šaltinio frazė baigiamajame darbe perpasakojama savais žodžiais).

Įprasta, jog rengiant baigiamąjį darbą dažniau yra naudojamas perfravavimas nei citavimas.

Kauno kolegijos studentams studijų ir mokslo darbuose cituojant ir (ar) perfrazuojant informacijos šaltinius rekomenduojama laikytis tarptautinių citavimo taisyklių APA (6-asis leidimas) (Šarlauskienė, 2015, p. 12). Naudotų literatūros šaltinių nuorodos baigiamajame darbe pateikiamos 4 lentelėje nurodyta tvarka.

4 lentelė. Informacinių šaltinių naudojimas darbe

Šaltinio tipas	Autorius	Minties pateikimas tekste PERFRAZUOJANT	Minties pateikimas tekste CITUOJANT
Mokslinis straipsnis (knyga)	<u>Vienas</u> autorius	Pasak Garcia (2014),.....tekstas..... arbatekstas..... (Garcia, 2014).	Garcia (2014, p. 12) pažymi, kad „.....tekstas.....“.
	<u>Du</u> autoriai	Rimkevičius ir Gaigalas (2012) teigia, kad.....tekstas..... arbatekstas..... (Rimkevičius, Gaigalas, 2012).	Rimkevičius ir Gaigalas (2012, p.10) teigia, kad „.....tekstas.....“.
	<u>Trys</u> ir daugiau autorių (minima tik pirmojo autoriaus pavardė, priduriant „ir kt.“)	Pereira ir kt., (2013) atlikto tyrimo rezultatai parodė, kadtekstas..... Tyrimas parodė, kadtekstas..... (Pereira ir kt., 2013).	Pereira ir kt. (2013, p. 15) nurodo, jog: „.....tekstas.....“.
Ministro įsakymai	Nėra	Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakyme dėl Lietuvos higienos normos HN 47-1 (2010) teigiama, kad..... arbatekstas..... (Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas dėl Lietuvos higienos normos HN 47-1, 2010).	Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakyme dėl Lietuvos higienos normos HN 47-1 (2010, p.3) teigiama, kad „.....“.
Internetiniai puslapiai	Nėra	Radiacinės saugos centro duomenimis (2015), arbatekstas.....(Radiacinės saugos centras, 2015).	

- Pateikiant kelių autorių skirtingų šaltinių nuorodą, autorių pavardės ir leidimo metai atskiriami kabliataškiu, pavyzdžiui: (Garcia, 2014; Freedman, 2012; Warnakulasuriya, 2010). Autorių atlikti tyrimai skliausteliuose vardijami nuo naujausio iki seniausio.
- Tekste minint to paties autoriaus skirtingas publikacijas, išleistas tais pačiais metais, reikia pažymėti raidėmis. Tuo atveju po publikacijos metų prirašoma raidė a, b, c ir t.t, pavyzdžiui: Miller, 2010 a, 2010 b.
- Jei nėra šaltinio autoriaus, pateikiant nuorodą tekste, minimas šaltinio pavadinimas ir leidimo metai, pavyzdžiui, Lietuvos statistikos departamentas, 2014.

Visi baigiamajame darbe panaudoti šaltiniai turi būti pateikiami literatūros sąrašė. Literatūros šaltinių panaudojimo darbe ir jo pateikimo literatūros sąrašė sąsajos pateikiamos 5 lentelėje.

5 lentelė. Literatūros šaltinių panaudojimo darbe ir jo pateikimo literatūros sąrašė sąsajos

Šaltinis tekste	Šaltinis literatūros sąrašė
Moksliniai straipsniai žurnale (du autoriai)	
Millere ir Circenis (2012) teigia, kad..... arbatekstas... (Milere & Circenis, 2012).	Millere, I., Circenis, K. (2012). Stress related work environment factors: nurses survey results. <i>International Journal of Collaborative Research on Internal Medicine&Public Health</i> . 4(6), 1150–1157.
Moksliniai straipsniai (daugiau nei du autoriai)	
Owolabi ir kt. (2012) teigia, kad..... arbatekstas..... (Owolabi ir kt., 2012).	Owolabi, A. O., Owolabi, M. O., OlaOlorun, A. D., Olofin, A. (2012). Work-related stress perception and hypertension amongs the althworkers of a mission hospitalin Oyo State, south-western Nigeria. <i>African Journal of Primary Health Care &Family Medicine</i> . 4(1), 1-7.
Knygos	
Myers (2000) teigia, kad..... arbatekstas.....(Myers, 2000).	Myers, D. G. (2000). <i>Psichologija: vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams</i> . Kaunas: Poligrafija ir informatika.
Dokumentai	
Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakyme dėl Lietuvos higienos normos HN 47-1 (2010) teigiama, kad..... arbatekstas.... (Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas dėl Lietuvos higienos normos HN 47-1, 2010).	<i>Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas dėl Lietuvos higienos normos HN 47-1:2010 „Sveikatos priežiūros įstaigos. Infekcijų kontrolės reikalavimai“ patvirtinimo, Nr. V-644</i> [interaktyvus]. (2010). Vilnius: Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerija. [žiūrėta 2015 m. lapkričio 10 d.]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=378949&p_query=&p_tr2=
Internetiniai puslapiai	
Radiacinės saugos centro duomenimis (2015),..... arbatekstas..... (Radiacinės saugos centras, 2015).	Radiacinės saugos centras [interaktyvus]. (2015). [žiūrėta 2015 m. lapkričio 3 d.]. Prieiga per internetą: http://www.rsc.lt/index.php/pageid/314 .

1.8. Empirinio tyrimo metodika ir rezultatų analizė

1.8.1. Kiekybinis tyrimas

Kiekybinis tyrimas yra struktūrizuotas ir remiasi iš mokslinės problemos kylančia hipoteze, jo rezultatai apdorojami matematiniais analizės metodais.

Kiekybinio tyrimo imtis

Empirinio pobūdžio tyrimuose būtina aptarti tiriamųjų kontingentą (populiaciją). Tai atliekama prieš tyrimo metodikos (tyrimo instrumento) aprašymą ar po jo.

Svarbu išsamiai charakterizuoti tiriamųjų kontingentą, nes tai parodo darbo reprezentatyvumą (nurodant tiriamųjų skaičių, šioje dalyje galima pateikti ir aprašyti sociodemografinius duomenis). Būtina aptarti ir tiriamųjų imtį, svarbu nurodyti, kokia atranka buvo taikoma.

Reikia žinoti, kad imties dydį lemia tyrimo tikslas, tyrimo klausimų pobūdis, turimi materialieji ištekliai bei laiko sąnaudos.

Tyrimo imtis formuluojama pagal tiriamųjų generalinę aibę: *tikimybinė*, kai kiekvienas asmuo ar grupė turi vienodas galimybes patekti į tyrimą (įprasta atsitiktinė, sisteminė, sluoksninė, lizdinė); *netikimybinė* (patogioji, kvotinė, tikslinė, „sniego gniūžtės“ atranka).

Tyrėjas turi nurodyti tiriamųjų atrankos kriterijus. Pavyzdžiui, bendrosios praktikos slaugos specialybės studentas savo baigiamajame darbe siekia įrodyti V. A. Mocarto muzikos terapijos poveikį pooperaciniam skausmui malšinti. Tuomet labai svarbu, kad tiriamųjų grupę sudarytų pacientai, kuriems atliktos operacijos. Šiuo atveju studentui būtina atsižvelgti ir į operacijos atlikimo laiką ar net pobūdį. Siekiant reprezentatyvaus tiriamųjų įtraukimo į tyrimą kriterijaus, siūloma naudotis konkrečiomis formulėmis. Vieną iš jų galima rasti šiuo adresu: <http://www.surveysystem.com/sscalc.htm>.

Kiekybinio tyrimo duomenų rinkimo instrumentai

Tyrimo metodika charakterizuoja techninių priemonių (būdų) ir taisyklių visumą. Šioje dalyje plačiau komentuojami bei pagrindžiami tyrimo metodai.

Tyrimo metodai – tai tam tikros pažintinės ir praktinės informacijos gavimo būdai. Rengiant teorinio pobūdžio baigiamuosius darbus, dažniausiai taikomi mokslinės literatūros analizės, dokumentų analizės metodai. Taikomojo pobūdžio baigiamuosiuose darbuose, be mokslinės literatūros analizės ir dokumentų analizės metodų, paprastai taikomi apklausos metodai – apklausa raštu, interviu, statistinė analizė. Atskiro tyrimo metodo taikymas turi būti pagrįstas, t. y. paaiškinta, kad būtent tuo metodu bus gauta informacija. Įvardijama, kokio tipo (uždari, atviri) klausimai buvo naudoti, kiek jų buvo, nurodoma, ką ir kokiais klausimais (ar jų blokais) buvo siekiama vertinti. Jei naudojamas standartizuotas ar kito autoriaus parengtas tyrimo instrumentas, nurodomas tyrimo instrumento autorius, publikavimo metai. Aiškesniam, sistemingesniam metodikos pristatymui siūloma naudoti lenteles ar kitas grafinės išraiškos priemones. Tyrimo metodai turėtų būti vardijami pradedant nuo svarbiausiųjų ir aprašomi taip, kad kiekvienas skaitytojas lengvai suprastų ir ateityje būtų galima toliau tęsti ar pakartoti tyrimą.

Atsakymai į pateiktus kiekybinio tyrimo klausimus yra grupuojami. Tyrėjas turi mokėti taikyti skales pagal paskirtį.

Nominalinė skalė leidžia nustatyti kategoriją, kuriai priklauso požymio vertė, tačiau ta vertė nepasižymi didėjimo tvarka. Pavyzdžiui, galima suskirstyti žmones pagal jų lytį, rasę, gyvenamąją vietą, taip pat pagal įpročius ir pan. Dažniausias būdas, naudojamas duomenims apibendrinti nominaline skale, yra kategorijų dažnio nurodymas procentais. Šia skalę siūloma naudoti vertinant lytį, šeiminių padėtį, užsiėmimą.

Pavyzdžiui,

Jūsų lytis:

- moteris,
- vyras.

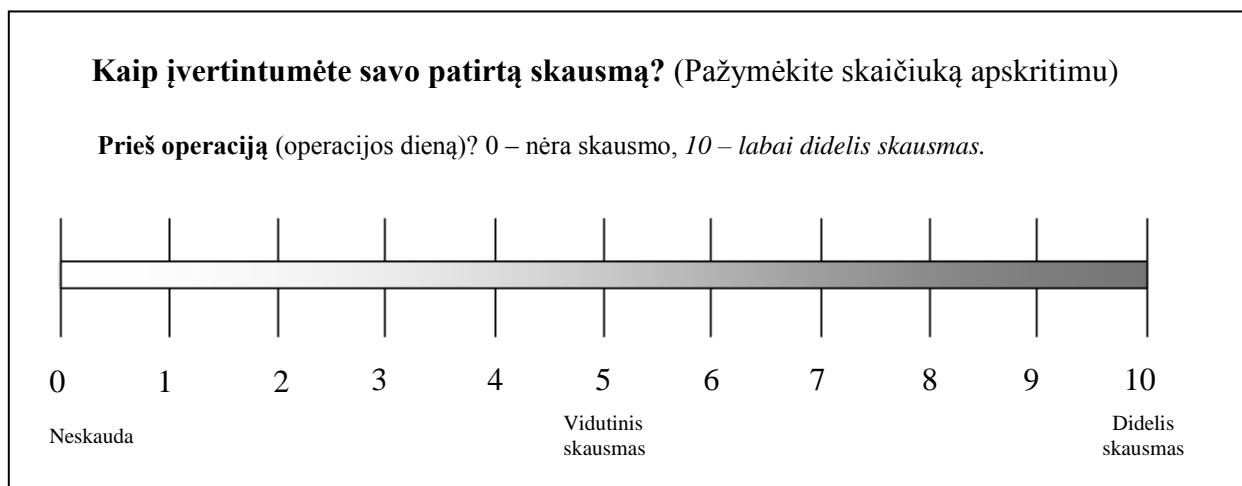
Ranginė skalė tinka kategorijoms, kurias galima suskirstyti didėjimo tvarka. Kintamieji, vertinami rangine skale, suteikia daugiau informacijos negu nominalinės skalės kintamieji. Ši skalė naudojama išsimokslinimui, socialinei ekonominei padėčiai vertinti.

Pavyzdžiui,

Jūsų išsilavinimas:

- pradinis,
- vidurinis,
- profesinis,
- aukštasis neuniversitetinis,
- aukštasis universitetinis.

Intervalinė skalė. Šios skalės paskirtis – sugraduoti skalę pagal tam tikrus vienetus. Dažniausiai naudojama amžiui, temperatūrai vertinti. (3 pav.).

3 pav. Intervalinės skalės pavyzdys

Daug dėmesio turi būti teikiama klausimams formuluoti. Galima išskirti šiuos metodologinius klausimų formulavimo reikalavimus:

- apklausas galima vykdyti žodžiu ir raštu. Svarbiausia yra tai, kad pateikti klausimai būtų susiję su tyrimo tikslu ir uždaviniais;
 - jei vykdomė apklausą raštu, galima naudoti paveikslėlius, tačiau jie turi būti kokybiški ir jų turi būti ne per daug;
 - būtina vartoti aiškias, nedviprasmiškas sąvokas;
 - negalima pateikti „dvigubų“ klausimų (pavyzdžiui, mėgstate sportuoti lauke ar patalpoje?);
 - klausimai neturi būti tendencingi, kad respondento sąmoningai neverstų atsakyti viena ar kita linkme;
 - tikslinga naudoti kontrolinius klausimus, juos performuluoti ir įdėti į kitą bloką;
 - pagal situacijas sudaryti respondentams sąlygas neatsakyti į klausimus, pateikiant atsakymo variantus „nežinau“, „negaliu atsakyti“;
 - nenaudoti netaktiškų ir nekorektiškų klausimų formuluočių (pavyzdžiui, kiek uždirbate?);
 - nenaudoti medicininių (profesinių) terminų;
 - negalima naudoti klausimų, kurie keltų neigiamų emocijų;
 - apklausoje turi būti išlaikomas asmens konfidencialumas (neprašoma jo asmens duomenų);
 - prieš atliekant apklausą visada reikia prisistatyti respondentams, nurodyti, kokiai studijų institucijai bei studijų programai atstovaujate, trumpai pristatyti tyrimo tikslą, paaiškinti tiriamiesiems, kad jų dalyvavimas apklausoje yra anoniminis. Žmogaus dalyvavimas apklausoje savo noru yra gerbiamas, todėl tyrimo pradžioje reikia paklausti jo sutikimo;
 - prieš atliekant apklausas, kaip ir vykdant kitus tyrimus, reikia suderinti etinius tyrimo atlikimo klausimus su asmens sveikatos priežiūros, socialinio darbo, grožio terapijos ar kt. įstaigų administracija;
 - respondentus būtina supažindinti su klausimyno pildymo instrukcija;
- Baigiamuosiuose darbuose studentai gali naudotis jau parengtomis įvairiomis standartizuotomis metodikomis (testais). Pavyzdžiui,
- *Su sveikata susijusios gyvenimo kokybės klausimynas SF-36.*
 - *FNT (funkcinio nepriklausomumo testas).*
 - *Emory eisenos testas.*
 - *Vizualinė skausmo vertinimo skalė (VAS - Visual Analog Scale for Pain).*

Kiekybinio tyrimo organizavimas ir eiga

Bendra ir ypač svarbi tyrimų etikos ypatybė – leidimo gavimas iš institucijų ar organizacijų, kuriose atliekamas tyrimas. Todėl prieš atliekant tyrimą studentai turi kreiptis į įstaigos, kurioje vykdys tyrimą, administraciją ir įforminti reikalingus dokumentus (pateikti prašymą, metodiką ir pan.).

Pavyzdys

„Prieš atliekant tyrimą buvo gautas leidimas iš X asmens sveikatos priežiūros įstaigos administracijos. Tiriamieji tyrime dalyvavo savanoriškai, buvo gautas paralyžiuotų pacientų ir jų artimųjų sutikimas. Taip pat buvo suteikta informacija apie šį tyrimą, nurodant tyrimo tikslą, tyrėjo funkcijas, galimybę susipažinti su tyrimo rezultatais. Buvo informuota, jog bus išsaugotas jų anonimiškumas ir konfidencialumas, tyrimo duomenys bus pristatomi apibendrintai“.

Kiekybinio tyrimo duomenų analizė

Duomenų analizei reikia naudoti aprašomuosius, o dar geriau – statistinius, tikimybinis metodus, leidžiančius pasiekti aukštą duomenų interpretavimo lygį:

- aprašomieji (procentai, dažniai, vidurkiai);
- statistiniai hipotezių tikrinimo metodai (T testas, ANOVA ar pan.);
- tikimybinės analizės metodai (koreliacija, faktorinė analizė, klasterinė analizė ar pan.).

Kiekybinės analizės metodai grindžiami taikomosios statistikos programų paketų naudojimu surinktiems duomenims apdoroti. Pastaruoju metu visame pasaulyje, taip pat Lietuvoje, yra naudojamos programinės duomenų analizės priemonės (pavyzdžiui, SPSS, PSPP ar kt.). Šių programų paskirtis yra keleriopa ir naudojama atliekant duomenų analizę, kuriant lenteles, grafikus, ieškant ryšių tarp kintamųjų, padeda patikrinti statistines hipotezes.

Aprašant tyrimo rezultatus reikia apibendrinti surinktus duomenis, išskiriant ir išryškinant svarbias tiriamų objektų savybes ar jos poaibių charakteristikas. Tam naudojami *procentai, vidurkiai, medianos, modos, dažnių lentelės, vidutiniai kvadratiniai nuokrypiai, didžiausios ir mažiausios kintamųjų reikšmės, kvartilai* ir kt.

Vidurkis. Populiacijos vidurkis žymimas graikiška raide μ . Imties vidurkis žymimas \bar{x} (x – kintamojo simbolis. Vietoje x gali būti kita raidė). Vidurkis yra abstraktus dydis, mažiausiai nutolęs nuo visų imties ar populiacijos reikšmių.

Moda yra dažniausiai pasitaikanti variacinės eilutės reikšmė. Žymima *Mo*.

Mediana – vidurinė variacinės eilutės reikšmė. Kitaip tariant, vienodas stebėjimų skaičius turi mažesnių ir didesnių už medianą reikšmių. Žymima *Md*. Mediana geriau nei vidurkis atskleidžia duomenų padėtį eilutėje, kurioje yra *išskirčių*, nes mediana, skirtingai nei vidurkis,

nesislenka ekstremalių variacinės eilutės reikšmių (išskirčių) link, o pasilieka prie dažniausiai pasitaikančių reikšmių.

Kvantiliai suskirsto variacinę eilutę į lygias dalis, turinčias po vienodai procentų visų stebėjimų. Kvantiliai, suskirstantys variacinę eilutę į ketvirčius, vadinami *kvartiliais*. Kvantiliai, suskirstantys variacinę eilutę į dalis, turinčias po vieną procentą visų stebėjimų, vadinami *procentiniais*.

Dažnai tyrime gauta informacija arba jos dalis išreiškiama skaičiais (pavyzdžiui, lovodieniai per tam tikrą laikotarpį) arba tam tikrų kategorijų pavadinimais (pavyzdžiui, ligonių lytis, mėgstamiausias maistas, naudojamos burnos ar kūno priežiūros priemonės ir pan.). Paprastai tokie duomenys gaunami matuojant dominančias tiriamų klientų ar pacientų savybes.

Svarbu neapsiriboti tik kiekybine gautų rezultatų išraiška, tačiau tikslinga ir kokybiškai juos interpretuoti, t. y. akcentuoti, ką rodo gauti skaičiai ar procentai, kokios matomos tendencijos. Tam, kad empiriniai radiniai įgytų didesnę prasmingumą, galima juos lyginti su Lietuvoje ar pasaulyje jau atliktais tyrimais.

Studentų savarankiškuose ir baigiamuosiuose darbuose siūloma naudoti *vieno ar dviejų*, kartais ir *kelių kintamųjų* analizės metodus.

Vieno kintamojo analizė naudojama aprašyti tam tikrą rodiklį, nes ji apima tik vieną kintamąjį (pavyzdžiui, koku balu pacientai vertina savo pooperacinį skausmą, kiek pacientų teigiamai vertina X asmens sveikatos priežiūros įstaigos ar socialinio darbo institucijos teikiamas paslaugas).

Vienas iš paprastų būdų tyrimo duomenims pristatyti – pateikti dažnių pasiskirstymą. Pavyzdžiui, atsakydami į klausimą „Ar jūsų šeimos klinika tenkina Jūsų poreikius?“, tiriamieji (baigiamajame darbe galima vartoti sąvokas „respondentai“, „tyrime dalyvavę asmenys“ ar pan.) gali rinktis atsakymų variantus: „pritariu“, „iš dalies pritariu“, „nepritariu“, „nežinau“.

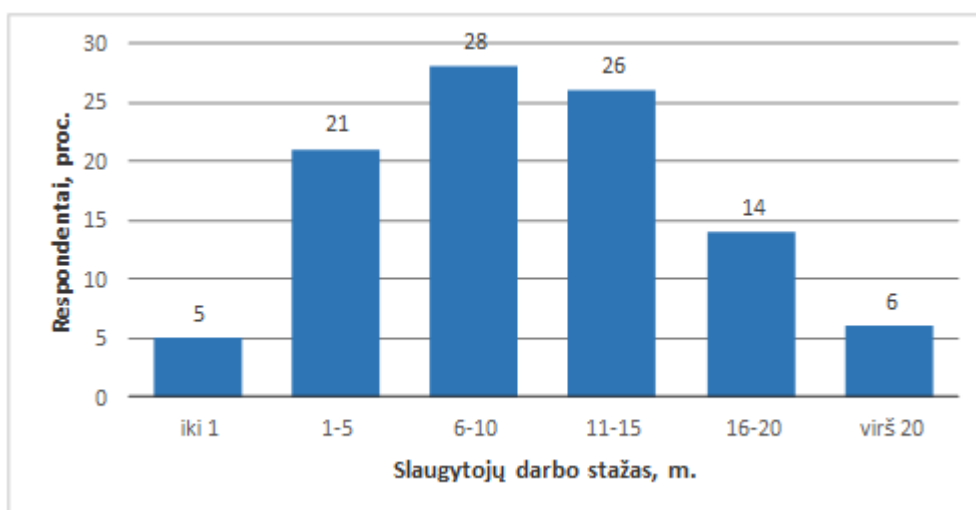
Tačiau, jei kintamasis turi daug reikšmių (pavyzdžiui, amžius, kūno masės indeksas (KMI) ar pan.), patartina jas grupuoti. Kintamųjų reikšmės grupuojamos pagal tam tikrus kriterijus. Amžius grupuojamas kas dešimt metų, taip pat amžių galima grupuoti pagal PSO (Pasaulio sveikatos organizacijos) pateikiamas rekomendacijas. Amžių taip pat galima grupuoti pagal žmonių gyvenimo ir veiklos tarpsnius: ikimokyklinis amžius, mokyklinis amžius, studentai, darbingi, pensinio amžiaus asmenys.

Dviejų kintamųjų analizės metodai naudojami tada, kai norima analizuoti įvairius dviejų kintamųjų ryšius, turinčius įtakos vienas kitam. Pavyzdžiui, a) cukriniu diabetu ar kitomis lėtinėmis ligomis sergančių asmenų gyvenimo kokybės indeksas yra žemesnis nei šiomis ligomis nesergančių; b) rūkymo poveikis burnos sveikatai ir kitiems sveikatos sutrikimams.

Grafinis duomenų vaizdavimas

Dažnai svarbius rezultatus būtina pavaizduoti grafiškai, naudojant histogramas, stulpelines, skritulines, linijines, stačiakampes ir kitokias diagramas.

Paveikslai. Paveikslu laikoma bet kokia grafinio pobūdžio informacija (išskyrus lenteles): fotografijos, piešiniai, brėžiniai, schemos, statistinius-kiekybinius procesus atspindintys grafikai ir pan. Kiekvieną grafinį vaizdą būtina numeruoti ir pavadinti. Paveikslų pavadinimai rašomi apačioje, sutrumpintai nurodant jo numerį ir pavadinimą (4 pav.). Pavadinimas rašomas puslapio centre pasviruoju 12 pt dydžio Times New Roman šriftu.

4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal darbo stažą (N=145)

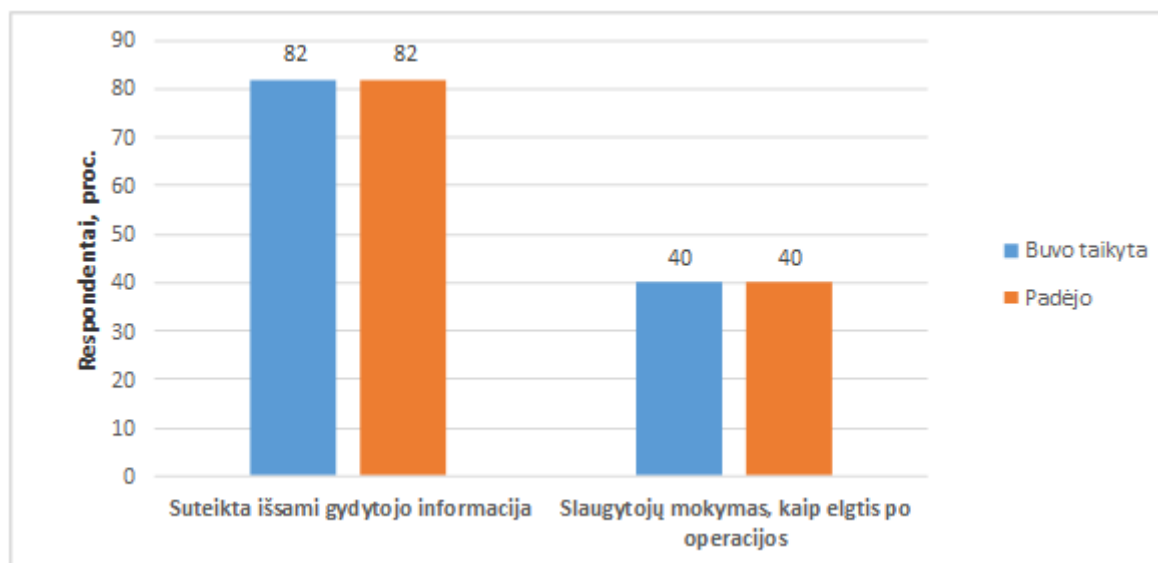
Pavadinimas turi aiškiai įvardinti paveikslo turinį, rašomas vartojant paveikslo turinį apibūdinančius raktinius žodžius ir jungiant juos į logiškai prasmingą sakinį. Pavadinime skliaustuose nurodomas absoliutus atsakiusiųjų į pateiktą klausimą skaičius N. Tai suteikia aiškumo, iš kokios dalies atsakiusiųjų yra atlikti skaičiavimai.

Pavyzdys

Tema „Nemedikamentinių priemonių efektyvumas pooperaciniam skausmui malšinti“.

Norinti nustatyti pooperacinio skausmo malšinimo nemedikamentinėmis priemonėmis taikymo dažnį ir efektyvumą, respondentų buvo klausiama: „Kokie veiksmai ir priemonės Jums padėjo numalšinti pooperacinį skausmą?“ ir „Kiek tai buvo efektyvu pirmomis dienomis po operacijos?“. Klausimyne reikėjo pažymėti, kokios priemonės buvo taikomos, ir įvertinti jų efektyvumą.

Kaip matyti 5 paveiksle, taikytos pooperacinio skausmo malšinimo priemonės buvo efektyvios ir beveik visiems jas taikiusiems respondentams padėjo numalšinti pooperacinį skausmą.

5 pav. Informacijos ir paramos gavimas ir jo efektyvumas pooperaciniam skausmui malšinti (N=60)

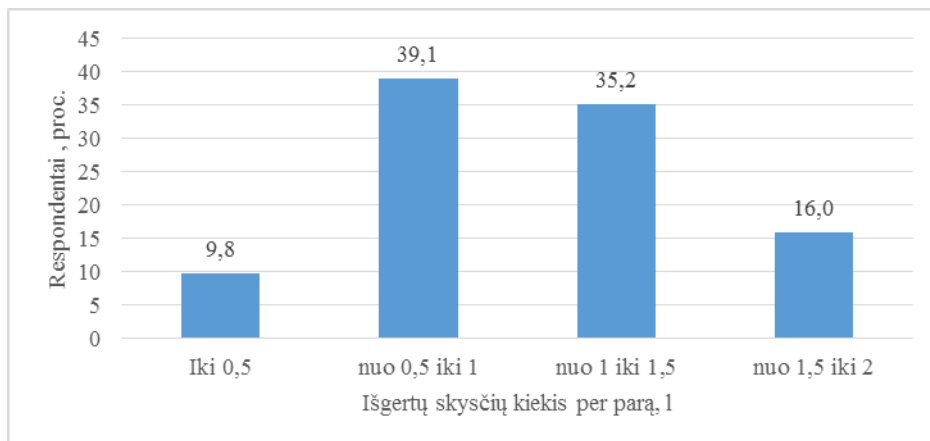
Kaip teigia V. Stončienė ir kt. (2013), nuolatinis bendravimas, pagalba pacientui sukuria pasitikėjimo atmosferą, mažina nerimą, baimę, skausmą. Šio tyrimo duomenimis, daugiausia respondentų (82 %) teigė, jog suteikta išsami gydytojo informacija jiems padėjo malšinti pooperacinį skausmą. Anot D. Zagurskienės ir I. Misevičienės (2013), ne tik Lietuvoje, bet ir visose Europos šalyse pažymima bendravimo įgūdžių būtinybė, informuotumas ir jų nauda sveikatos priežiūros procese.

Nustatyta, kad informacijos, susijusios su operacijos eiga, suteikimas gerina pooperacinę būklę (Piščalkienė, 2008). Pokalbis leidžia pacientui pasijusti saugesniam (Staišiūnaitė, 2009). Lentelėje matyti, kad respondentams taip pat padėjo slaugytojų mokymas kaip elgtis po operacijos, tačiau gaila, kad tik daliai (40 %) respondentų tai buvo taikoma. Literatūros duomenimis, pacientų mokymas – neatsiejama slaugos dalis, be kurios neįmanoma sėkminga sveikatos stiprinimo veikla (Javtokas, 2012). Turbūt galima daryti prielaidą, kad pacientų mokymas yra labai veiksminga priemonė, nuo kurios priklauso pooperacinio skausmo intensyvumas, stiprumas. Šio tyrimo rezultatai parodo, kad ši sritis nėra iki galo panaudojama.

Pavyzdys

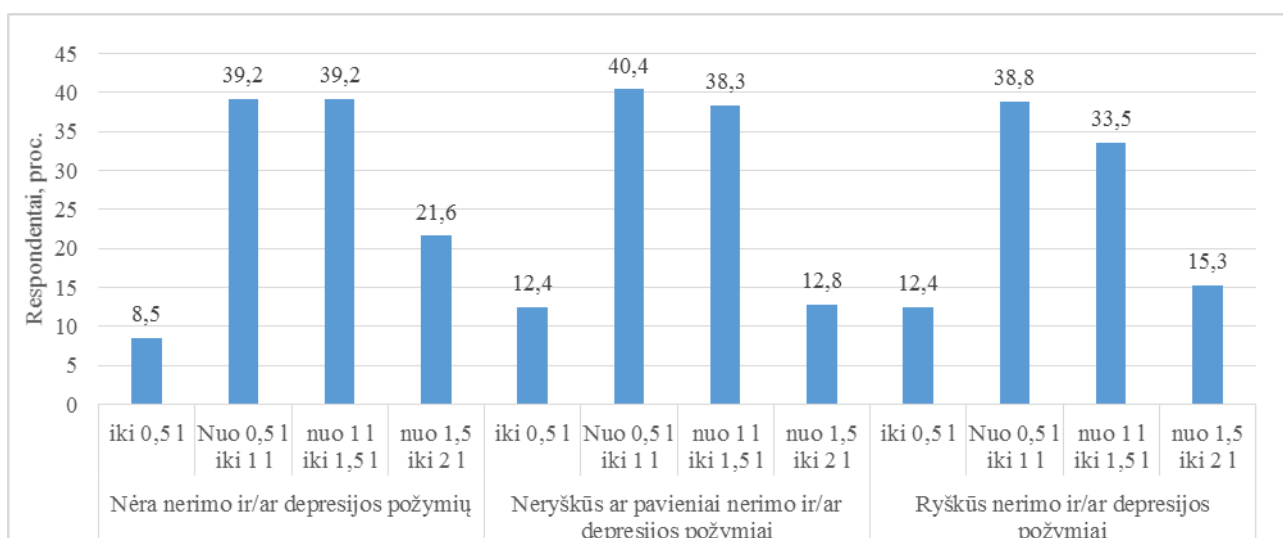
Tema „Pagyvenusių ir senų žmonių mitybą lemiančių veiksnių vertinimas“.

Vertinant pagyvenusių ir vyresnio amžiaus asmenų mitybą, įdomu išsiaiškinti, kiek skysčių jie suvartoja per parą (6 pav.).

6 pav. Pagyvenusių ir senų žmonių išgertų skysčių kiekis per parą

Paaikškėjo, kad tyrime dalyvavę asmenys per parą suvartoja nepakankamai skysčių, nes kas antras žmogus nurodė, kad išgeria tik iki vieno litro skysčių per parą. Nuo vieno iki pusantro litro skysčių išgeria 35,2 %, nuo pusantro iki dviejų litrų skysčių išgeria dar mažiau respondentų (16 %). Buvo rasti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp emocinės būsenos ir per parą suvartojamų skysčių kiekio (7 pav.).

7 pav. Per parą išgeriamų skysčių kiekio ir emocinės būsenos ryšys

Galima manyti, kad emocinė būseną lemia ne tik prastesnį mitybos vertinimą, apetito stoką, bet ir suvartojamų skysčių kiekį. Beveik kas antras asmuo, turintis neryškių (48,9 %) ar

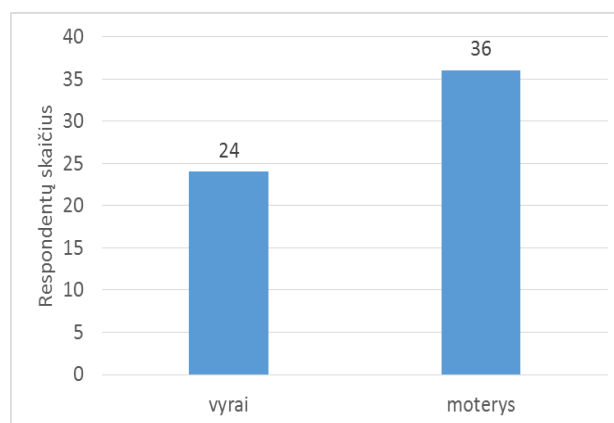
ryškių (51,2 %) nerimo ir (ar) depresijos požymių, per parą išgeria tik iki vieno litro skysčių. Rekomenduojamą skysčių kiekį per parą daugiausia suvartoja neturintys nerimo ir (ar) depresijos požymių asmenys (21,6 %). Asmenys, turintys neryškių (12,4 %) ar ryškių (15,3 %) nerimo ir (ar) depresijos požymių, linkę suvartoti dar mažesnių skysčių kiekį per parą ($F=2,573$, $p=0,05$).

Paprastai studentų pateikiami tyrimų duomenys nėra reprezentatyvūs nacionaliniu ar net ir regioniniu mastu, tad ir pristatymo išvadose reikėtų vengti kategoriškų teiginių, jog tyrimas leidžia ką nors labai tiksliai spręsti apie vieną ar kitą tiriamą reiškinį. 6 lentelėje pateikiama nuosaikių ir tinkamų bei nekorektiškų formuluočių pavyzdžių.

6 lentelė. Nekorektiškų bei nuosaikių ir tinkamų formuluočių pavyzdžiai

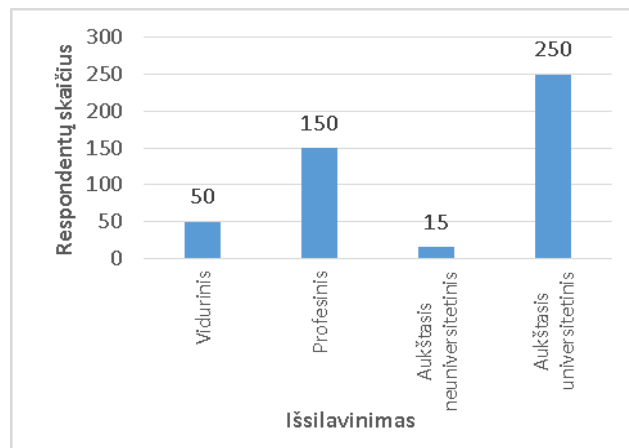
Netinkamų (griežtų ir maksimalistinių) formuluočių pavyzdžiai	Tinkamų (nuosaikių ir sąlyginių) formuluočių pavyzdžiai
Tyrimo duomenys rodo, jog ligoninės <i>nedelsiant privalo...</i>	Tyrimo duomenys rodo, jog ligoninėms būtų tikslinga.....
Tyrimas <i>įrodė</i> , jog vyrų hedonistinės vertybės (skaniai pavalgyti, turėti pinigų, nerūpestingai leisti laiką) yra stipriau pasireiškiančios nei moterų...	Tyrimas <i>įrodė</i> , jog hedonistinių vertybių raiška sąlyginai yra stipresnė vyrų populiacijoje. Nustatyta tendencija yra statistiškai reikšminga.
Eksperimentas <i>galutinai įrodė</i> , kad minėtas tradicinis pacientų mokymo metodas yra <i>visiškai netinkamas...</i>	Šio eksperimento duomenys rodo, jog sąlyginai geresnis pacientų pasirengimas procedūrai buvo taikant grupinius užsiėmimus. Kontrolinių grupių pasiekimai yra kuklesni.

Renkantis diagramą reikia atsižvelgti į duomenų tipą. Vardų (nominalinės) skalės kintamieji gali būti pateikiami tik *stulpelinėmis* ar *skritulinėmis* diagramomis (8 pav.). Klaidinga, kai vardų skalės kintamieji (pavyzdžiui, lytis, tautybė) pateikiami *linijinės* diagramos pavidalu (Merkys ir kt., 2004).

8 pav. Vardų (nominalinės) skalės kintamųjų diagramoje pateikimas

Tvarkos skalės kintamieji gali būti pateikiami stulpelinėmis ir skritulinėmis diagramomis. Kintamųjų reikšmės grafike turi būti išdėstytos nuosekliai, o ne pagal reikšmės dydį (Merkys ir kt., 2004).

9 pav. Tvarkos skalės kintamųjų pateikimas diagramoje

Pasitaiko, jog vaizduojant duomenis neteisingai pasirenkamos koordinatės ašys. Laikas turi būti išdėstomas X ašyje. X ašyje – nepriklausomas kintamasis, Y ašyje – priklausomas kintamasis.

Spalvų parinkimas. Spalvų perteklius mažina paveikslo efektyvumą. Paveikslas turi būti informatyvus tiek atspausdintas spalvotai, tiek nespalvotai. Reikia vengti „vizualinio triukšmo“ – įvairių linijų, paryškimo ar pan.

Tyrimo rezultatus atspindintys paveikslai:

- „autentiškieji paveikslai“ atspindi ir dokumentuoja autentišką tyrimo medžiagą;
- tai nėra pačių tyrėjų sukurta, tačiau atspindima kita originali medžiaga;
- tokie paveikslai būdingi kokybinių tyrimų ataskaitoms.

Lentelės ir jų pateikimas

Vertikaliomis ir horizontaliomis linijomis perskirtas duomenų sancaupas vadiname lentelėmis. Lentelės ir paveikslai numeruojami atskirai, skirtingose vietose žymimi jų pavadinimai. Lentelės pavadinimas rašomas centruotai, pasviruoju, neparyškintu šriftu. Po lentelės pavadinimu paliekama 6 pt dydžio tarpas. Rekomenduojamas lentelių teksto dydis - 11 pt. Tarpas tarp pastraipų eilučių neformuojamas. Jei lentelė netelpa viename lape, jos antraštinė eilutė kartojama kitame lape.

Pavyzdys

7 lentelė. Respondentų pasiskirstymas (proc.) pagal darbo stažą priklausomai nuo darbovietės (N=265)

Darbo vieta	Darbo stažas, m.			
	0-5	6-15	16-25	> 26
PSP gydymo įstaiga	5	38	36	21
Stacionariojo gydymo įstaiga	10	47	29	14

Jei paveikslas ar lentelė sudaryti darbo autoriaus, tai turi atsispindėti tekste. Kitais atvejais būtina nurodyti tikslų literatūros šaltinį, iš kurio paimti grafiniai vaizdai ar kitos iliustracijos. Komentuojant lentelėse pateiktus tyrimo rezultatus, pagrindinis tekstas neturi tiesiogiai ir smulkmeniškai atpasakoti lentelės duomenų. Lentelė turi būti suprantama neskaitant teksto.

Lentelėse galima pristatyti ne tik tyrimo rezultatus, bet ir pateikti sociodemografinius tiriamųjų požymius.

Pavyzdys

8 lentelė. Sociodemografiniai tiriamųjų požymiai

Požymiai	Grupės	Procentai
Lytis	vyrų	26
	moterų	74
Išsilavinimas	specialusis profesinis	24
	aukštesnysis	46
	aukštasis neuniversitetinis	6
	aukštasis universitetinis	24
Darbo stažas	iki 5 m.	14
	nuo 5 iki 10 m.	22
	nuo 10 iki 20 m.	24
	daugiau nei 20 m.	40
Profesija	paramedikas	24
	skubios pagalbos specialistas (slaugytojas)	52
	gydytojas	24

Lentelėms keliami reikalavimai:

- turi būti vaizdžios ir nesunkiai suprantamos;
- nedidelės ir lengvai apžvelgiamos;
- žodžiai rašomi be trumpinių, galima naudoti tik visuotinai priimtinius standartinius žymėjimus;
- turi būti aišku, koks požymis (kintamasis, dimensija) atspindėtas lentelėje;
- turi būti aišku, kokie dydžiai (absoliutūs ar procentinė išraiška) naudojami.

Lentelės pavadinimas:

- pateikiamas virš aiškinamos lentelės;
- turi aiškiai įvardinti pateikiamą turinį;
- neturi būti bereikalingų ir pasikartojančių žodžių.

Lentelių formatavimas:

- rekomenduojama naudoti kuo mažiau linijų, taškelių, brūkšnelių ar spalvų;
- lentelės stulpelyje ženklų skaičius po kablelio negali skirtis. Pavyzdžiui, 0,21; 0,30;

- lentelių nuorodos tekste rašomos kaip parodyta 2 lentelėje. Pavyzdžiui, slaugytojų darbo stažas...., Pirminės sveikatos priežiūros gydymo įstaigose ženklesnė dalis slaugytojų turi didesnę darbo stažą (2 lentelė);
- lentelės tekste įterpiamos iš karto po jų nuorodų.

Darbo autorius pagal poreikį gali išskirti papildomą **diskusijų dalį**, kurioje gauti kiekybinio tyrimo rezultatai lyginami su kitų autorių gautais tyrimo rezultatais.

Kiekybinio tyrimo etika

Socialiniuose ir biomedicinos tyrimuose aktualūs *etiniai klausimai*, reikalaujantys išlaikyti pusiausvyrą tarp tyrėjo numatymo gauti objektyvią informaciją ir asmens, kuris bus kaip tyrimo dalyvis, saugumo.

Rengiant tyrimo instrumentą ar apgalvojant tyrimo eigą, reikia prisiminti, jog viso proceso metu neturi būti pažeistos tiriamųjų (subjektų) teisės. Trumpai išvardinti aspektai apibrėžia etinius principus:

- asmens apsisprendimo laisvė dalyvauti tyrime;
- teisė būti informuotam apie tyrimą (rizikos elementus, naudą, tyrėjo funkcijas). Ši informacija turi būti pateikiama iki tyrimo atlikimo;
- teisė į privatumą (tyrimo subjektai turi žinoti, kad bus užtikrintas jų anonimiškumas bei konfidencialumas);
- tyrimų kokybė gali nukentėti ir nuo tam tikrų tyrėjo klaidų ar moralės nuostatų nesilaikymo, tokių kaip duomenų klastojimo, objektyvumo stokos (šališkai interpretuojami duomenys), išvadų nepagrįstumo.

1.8.2. Kokybinis tyrimas

Kokybinio tyrimo samprata

Kokybinis tyrimas yra multimetodas, siejamas su interpretaciniu, natūralistiniu požiūriu į tiriamą subjektą tais terminais, kokį jį suvokia žmonės. Visi tyrinėtojai sutinka, kad kokybinis tyrimas turi vykti natūralioje aplinkoje, kur duomenų rinkimo instrumentas yra pats tyrėjas. Jis renka informaciją žodžių ir paveikslų (vaizdų) pavidalu, įsiklauso į dalyvių nuomonę, analizuoja informaciją induktyviu būdu, aprašo procesą vaizdžiai ir įtaigia kalba (Luobikienė, 2008). Kokybinis tyrimas yra priemonė aprašyti ir suprasti individų ar grupių socialines problemas (Creswell, 2009).

Kokybinio tyrimo strategijos (Creswell, 2009; Denzin, Lincoln, 2005): naratyvas (*angl. narrative*), fenomenologija (*angl. phenomenology*), etnografija (*angl. ethnography*), grindžiamoji

teorija (*angl. grounded theory*), atvejų studija (*angl. case study*), veiksmo tyrimas dalyvaujant (*angl. participatory action research*), autoetnografija (*angl. autoethnography*).

Kokybinio tyrimo pasirinkimo pagrindimas. Pasirinkdamas kokybinį tyrimą, tyrėjas turi suvokti tokio pasirinkimo pagrįstumą (Luobikienė, 2008):

- pasirinkti šį tyrimo tipą dėl tyrimo klausimo specifikos;
- rinktis šį metodą tada, kai vadovaujantis kitomis perspektyvomis klausimas negali būti išnagrinėtas;
- reikalingas išsamus dalyko suvokimas bei paaiškinimas;
- individus reikia tirti natūralioje aplinkoje, nes perkėlus juos į dirbtinę aplinką tyrimo duomenys gali būti iškreipti;
- tyrėją domina rašytinis arba literatūrinis stilius;
- yra pakankamai laiko ir kitų išteklių (pavyzdžiui, finansinių).

Kokybinio tyrimo imtis

Kokybiniam tyrimui reikia pasirinkti tokius atvejus, kurie yra informatyvūs tiriamuoju požiūriu. Kiekvieno tyrimo imties dydis ir konkretūs tyrimui parinkti imties vienetai iš esmės priklauso nuo tyrimo tikslų. Todėl kokybiniame tyrime dažniausiai taikoma tikslinė imties vienetų atranka. Tyrėjas turi tris galimybes, kurios yra priimtinos kokybiniam tyrimams (Rupšienė, 2007):

1. Planuojant tyrimą numatyti tyrimo imties dydį.
2. Iš anksto nenumatyti tyrimo imties dydžio, bet duomenis rinkti tol, kol jie pradeda kartotis ir akivaizdžiai sumažėja jų informatyvumas.
3. Numatyti preliminarų tyrimo imties dydį, bet renkant duomenis, prireikus tyrimo imtį išplėsti.

Kokybiniam tyrimui pasirenkamas nedidelis tyrimo dalyvių skaičius, siekiant detaliam išanalizuoti kiekvieną atvejį (situaciją). Kiekvienas atvejis gali būti suprantamas tik išsamiai išanalizavus jį supantį kontekstą (Hammersley, 2013), todėl labai svarbus pasirinktų atvejų informatyvumas.

Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo instrumentai

Pagrindiniai duomenų rinkimo instrumentai yra *interview, stebėjimas ir dokumentų analizė*.

Interview yra viena svarbiausių kokybinio tyrimo duomenų rinkimo priemonių. Tai yra labai geras priartėjimo prie žmonių suvokimo, reikšmių, situacijų apibrėžimo ir realybės konstravimo būdas (Luobikienė, 2008). Interview gali būti įvairių tipų: struktūruoti (arba formalizuoti), nestruktūruoti (arba neformalizuoti, gilieji), kryptingi (iš dalies struktūruoti) grupiniai interview (tikslinės grupės (*angl. focus group*)). Atliekant kokybinį tyrimą interview kartu yra ir stebėjimas:

tyrėjas ne tik girdi, ką informantas sako, bet ir mato, kaip jis kalba, kaip tuo metu elgiasi. Interviu protokolo pavyzdys pateiktas 9 lentelėje.

Stebėjimas yra duomenų rinkimo instrumentas, padedantis tyrėjui surinkti duomenis apie individų elgesį ir veiklas tyrimo lauke (Creswell, 2009). Stebėjimas gali būti įvairių tipų: struktūruotas ir nestruktūruotas bei stebėjimas dalyvaujant. Stebėjimo protokolo pavyzdys pateiktas 10 lentelėje.

Dokumentai – įvairūs žmonių veiklos produktai (Rupšienė, 2007). Tyrėjas gali analizuoti viešuosius (pavyzdžiui, laikraščius) arba privačiuosius (pavyzdžiui, dienoraščius, elektroninius laiškus) dokumentus (Cresswell, 2009). Taip pat gali būti analizuojami filmai, nuotraukos, projektų medžiaga ir pan.

9 lentelė. Interviu protokolo pavyzdys

Data: Laikas: Trukmė: Interviu tipas:	Kodai:
<u>Interviu turinys:</u> Tyrėjas: Informantas: Tyrėjas: Informantas:	

10 lentelė. Stebėjimo protokolo pavyzdys

Data: Laikas: Trukmė: Stebėjimo tipas: Tyrėjo vaidmuo:	Kodai:
<u>Stebėjimo aprašymas:</u>	

Kokybinio tyrimo organizavimas ir eiga

Kokybinio tyrimo duomenų fiksavimas. Tyrėjas turi iš anksto numatyti kokybinio tyrimo duomenų fiksavimo būdą. Kokybinio tyrimo duomenys gali būti įrašomi į garso, vaizdo priemones arba fiksuojami raštu.

M. Q. Patton (2002) teigimu, techninės duomenų fiksavimo priemonės leidžia užtikrinti, kad nebus prarasta daug svarbios informacijos: žodžių ar vaizdų, asmens kalbėjimo stiliaus ir

greičio. Naudodamas technines priemones tyrimo duomenims fiksuoti, tyrėjas gali palaikyti geresnį kontaktą su informantais.

Vis dėlto techninių priemonių naudojimas dar nereiškia, kad reikia atsisakyti rengti tyrimo lauko užrašus. Šių užrašų rengimas techninėmis priemonėmis turi du pagrindinius tikslus: 1) jei interviu (ar stebėjimas) trunka ilgai, tyrimo lauko užrašai sudaro galimybę tyrėjui peržvelgti visą surinktą medžiagą ir formuluoti naujus klausimus; 2) tyrimo lauko užrašai palengvina visą tolimesnę analizę, atkreipdami dėmesį į informanto neverbalinę kalbą bei svarbiausius interviu momentus.

Tyrėjui fiksuojant tyrimo duomenis raštu, kyla pavojus prarasti dalį svarbios informacijos, tačiau tuomet informantai paprastai jaučiasi natūraliau. Tyrėjui rekomenduojama susikurti savo ženklų ir simbolių sistemą, kuri padėtų raštu fiksuoti tyrimo duomenis.

Stebėjimo metu įprasta naudoti dienoraščius arba tyrimo lauko užrašus, kuriuose aprašoma visa tai, kas stebima. Dažniausiai stebėdamas tyrėjas glaustai fiksuoja tai, ką stebi, bet stebėjimui pasibaigus, iš karto išsamiai aprašo visą stebėjimo eigą (Rupšienė, 2007).

Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo instrumentas yra pats tyrėjas, todėl renkant kokybinio tyrimo duomenis rekomenduojama rašyti tyrėjo refleksijas (prieš interviu (stebėjimą) ir po interviu (stebėjimo)).

Kokybinio tyrimo patikimumas. Kokybinio tyrimo patikimumą užtikrina trianguliacijos ir saturacijos principų taikymas.

M. Q. Patton (2002) teigimu, tyrėjas trianguliacijos (lot. *triangulum* – trikampis) principą gali taikyti šiais būdais:

1. Naudodamas skirtingus duomenų rinkimo instrumentus (pavyzdžiui, taikomi trys skirtingi duomenų rinkimo instrumentai: interviu, stebėjimas ir stebėjimas dalyvaujant).
2. Naudodamas skirtingus informacijos šaltinius, jei naudoja vieną duomenų rinkimo instrumentą.

Saturacija (lot. *saturatio* – prisisotinimas, persisunkimas), pagal I. Luobikienę (2008), yra duomenų rinkimo procesas iki tol, kai naujai renkami duomenys neberodo naujų elementų, o tik patvirtina tai, kas atrasta.

Kokybinio tyrimo gautų duomenų analizė

Kokybinių tyrimų įvairovė lemia kokybinių duomenų analizės įvairovę. Požiūrių įvairovė ir skirtingumas teikia išvadą, kad nėra vieno teisingo kokybinės analizės būdo, t. y. nėra vienos metodologinės konstrukcijos (Luobikienė, 2008).

Kai tyrimo duomenys yra surenkami, vyksta perrašymo procesas. Kokybinio tyrimo duomenų perrašymas vadinamas transkribavimu. Transkribuojant duomenis labai svarbu detalumas ir tyrėjo kruopštumas, nes transkribavimas yra daug laiko užimanti procedūra. M. Q. Patton (2002)

pažymi, kad perrašant duomenis galioja taisyklė 4:1. Tai reiškia, kad 1 val. trukmės įrašą transkribuoti trunka 4 val. Pradedančiam tyrėjui rekomenduojama perrašyti visa turimą medžiagą.

Anot J. Creswell (2009), kokybinio tyrimo duomenų analizė yra duomenų sutvarkymo procesas. Tai yra kūrybinis procesas, kadangi nėra vieno teisingo būdo kokybinio tyrimo duomenims analizuoti.

M. Q. Patton (2002) ir Ch. Frankfort-Nachmias bei D. Nachmias (1996) nuomone, kokybinio tyrimo duomenų analizė vyksta tiek duomenų rinkimo metu, tiek surinkus visus duomenis. Vienas iš būdų kokybinio tyrimo duomenų analizei – kodavimo ir kategorizavimo sistemos naudojimas. Anot M. Q. Patton (2002), tyrėjas pats turi išvysti savo kodų ir kategorijų sistemą. Minėtas autorius pataria pradėti kodavimą nuo pat pirmųjų gautų tyrimo duomenų. Gautus kodus reikia skirstyti į kategorijas. Ši informacija gali būti labai naudinga tyrėjui apsispręsti, ar jau visi reikiami tyrimo duomenys surinkti (pasiektas duomenų prisotinimas – saturacija), ar dar reikėtų ieškoti papildomų tyrimo duomenų. Kokybinio tyrimo interpretavimas – prasmės suteikimas tam, ką atskleidė informantai. Interpretavimas apima ir sąsajų tarp atskirų analizės dalių suradimą.

Kaip išskirtinė kokybinio tyrimo duomenų analizės dalis yra tyrėjo refleksijos. Tyrėjui rekomenduojama parengti dvi refleksijas: 1) tyrėjo refleksija apie tyrimo duomenis (apibūdinami tyrimo radiniai ir numatomos tolimesnių tyrimų galimybės); 2) tyrėjo refleksija apie tyrimo procesą (aprašoma tyrėjo patirtis atliekant tyrimą).

Duomenų sutvarkymo (naudojant kodavimo sistemą) pavyzdžiai

1 pavyzdys

11 lentelė. Socialinio darbuotojo veiklos su socialinės rizikos šeimomis

Kategorija	Subkategorija	Kodai
Socialinio darbuotojo veiklos su socialinės rizikos šeimomis	Poreikio vertinimas	Renkama ir kaupiama informacija apie šeimą
		Suformuojama šeimos byla
	Bendrųjų paslaugų teikimas	Informavimas
		Konsultavimas
		Tarpininkavimas ir atstovavimas
		Aprūpinimas būtiniaisiais drabužiais ir avalyne
		Transporto paslaugų organizavimas
		Sociokultūrinės paslaugos
	Specialiosios socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo paslaugos	Pagalba atkuriant asmens savarankiškumą asmeniniame gyvenime
		Pagalba atkuriant asmens savarankiškumą visuomeniniame gyvenime
	Finansų valdymo ir mitybos saviorganizavimo įgūdžių ugdymo paslaugos	Prašymo užpildymas
		Susitarimo pasirašymas
		Mėnesinio pinigų disponavimo plano sudarymas

2 pavyzdys:

12 lentelė. Senų asmenų, gyvenančių kaimo vietovėse, baimės rūšys

Kategorija	Subkategorija	Kodai
Senų asmenų, gyvenančių kaimo vietovėse, baimės rūšys	Baimė dėl sveikatos	Baimė prarasti savarankiškumą
		Turimos sveikatos blogėjimas
		Sutrikusi sveikata
		Baimė dėl skausmų
	Baimė dėl kitų žmonių	Gresianti apgaulė iš kitų žmonių
		Baimė dėl kitų žmonių saugumo
		Baimė dėl nesąžiningų specialistų
	Baimė dėl pajamų	Baimė, kad neteks pensijos
		Baimė, kad neužteks pensijos
		Baimė prarasti turtą
		Baimė dėl gaisro

Kokybinio tyrimo duomenų pateikimo pavyzdžiai

1 pavyzdys

Tyrimo dalyvė A., susitikusi su klientu, turinčiu psichikos negalią, pirmiausia identifikuoja jo problemą:

<...> atlieku problemos identifikavimo vaidmenį. Šis vaidmuo atliekamas pirminio interviu metu, kuomet siekiama išsiaiškinti, kas nutiko, kad asmuo atėjo pas mane, socialinę darbuotoją, kokios problemos jam iškilo. Šalia problemų identifikavimo, galima kartu identifiuoti galimas problemos sprendimo galimybes <...> [Socialinė darbuotoja A., struktūruotas interviu, 2012, liepa].

Informantės A. žodžiai pirminio interviu metu parodo, kad socialinė darbuotoja siekia užmegzti kontaktą su psichikos negalią turinčiu klientu. Socialinės darbuotojos A. pasisakymas „...*siekiama išsiaiškinti, kas nutiko...*“ rodo, kad ji įsigilina į kliento situaciją. Minėtos tyrimo dalyvės žodžiai „...*galima kartu identifiuoti galimas problemos sprendimo galimybes...*“ atskleidžia, kad socialinė darbuotoja kartu atlieka du veiksmus: identifikuoja problemas ir jų sprendimo galimybes.

2 pavyzdys

Tyrimo dalyvė Heli (45 metai) teigia, kad savanoriškas darbas jai suteikia teigiamų emocijų ir ji jaučiasi „...*laiminga ir kažkam padėdama...*“ Pirkanmann Hoitokoti įstaigoje. Savanoriškas darbas Pirkanmann Hoitokoti įstaigoje jai „...*padeda spindėti kaip žmogui...*“. Šie žodžiai atskleidžia, kad savanoriaudama Heli jaučia visavertiškumą bei pasitenkinimą savo gyvenimu.

Savanoriaudama Heli rodo iniciatyvą ir norą padėti:

<...> dažniausiai, net jeigu klientas nekalba, aš maždaug galiu suprasti, ko jis nori. Tai tarsi aš turėčiau anteną ir galėčiau suprasti ko jiems iš manęs reikia – nori sėdėti ramiai, nori kalbėti. [Heli, struktūruotas interviu, 2011, balandis].

3 pavyzdys

Elena (64 metai) teigia, kad pagyvenusių žmonių dienos centrą pradėjo lankyti dėl vidinio noro kuo daugiau būti tarp žmonių. Lankydamą dienos centrą, išeidama iš įprastinės namų aplinkos, moteris išgyvena daugiau teigiamų emocijų nei būdama viena namuose.

<...> na, prieš pradėdant lankytis jaučiausi labai vieniša po vyro mirties, o čia atėjus susipažinau su naujais žmonėmis, tiesiog pagerėjo bendravimas <...> pradėjau išeiti tarp žmonių, nebūti namuose tiek daug laiko, pasikeitė dienos tiesiog <...> [Elena, struktūruotas interviu, 2012, rugsėjis].

Elena žodžiais „...pasikeitė dienos...“ įvardija, jog mato pokytį gyvenime prieš pradėdama lankyti pagyvenusių žmonių dienos centrą ir nuolat lankydamosi jame. Tyrimo dalyvės Elenos šypsena, veido išraiška po paskutinių žodžių leidžia daryti prielaidą, jog toks pokytis moters gyvenime yra teigiamas ir sukeliantis šiltus jausmus.

Elenos žodžiai „...prieš pradėdant lankytis jaučiausi labai vieniša...“ parodo dar vieną veiksnį, skatinantį lankytis pagyvenusių žmonių dienos centre, – vienišumo jausmo įveikimą. Tyrimo dalyvė įvardijo, kad, pradėjusi lankytis pagyvenusių žmonių dienos centre, įveikė vienišumo jausmą.

4 pavyzdys

13 lentelė. Fotografijos metodo panaudojimo galimybės

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Fotografijos metodo panaudojimo galimybės	Kliūtys, neleidžiančios panaudoti fotografijos metodo	„Visų pirma trūksta teorinių žinių. Jei apie šį metodą žinočiau daugiau, tada ieškočiau ir galimybių“
	Resursų ir išteklių ribotumas	„Viskas kainuoja, o šiais laikais ypač brangiai, net smulkmena. Mums reikėtų dėl fotografijos atsisakyti kažko kito. Neturime atliekamų pinigų eksperimentuoti su naujovėmis. Būtent finansinių lėšų trūkumas ir riboja šio metodo panaudojimą“.
	Požiūris į naujus socialinio darbo metodus	„Mes pernelyg konservatyvūs, baikštūs naujovėms ir nesam savarankiški“

Kokybinių tyrimų etika

Atliekant kokybinius tyrimus etikos problemos yra aktualesnės, negu atliekant kiekybinius, nes tyrimo metu vyksta glaudi tyrėjo ir tiriamojo sąveika (Rupšienė, 2007):

- dalyvaudami kokybiniame tyrime tiriamieji dažniau jaučia nerimą;
- atliekant kokybinį tyrimą yra daugiau galimybių tiriamuosius išnaudoti;
- publikuojant kokybinių tyrimų rezultatus sudėtingiau išlaikyti konfidencialumą ir anonimiškumą, todėl padidėja galimos žalos tiriamiesiems rizika.

J. Creswell (2009) pažymi, kad tyrėjo užduotis - sumažinti potencialios žalos riziką tyrimo dalykui. Tyrėjas turi būti jautrus tyrimo dalyvio situacijai, be to dalyvavimo tyrime nauda tyrimo dalyviui turi būti didesnė, negu galimos žalos rizika. Tyrėjui rekomenduojama gauti potencialių tyrimo dalyvių sutikimus dalyvauti tyrime. Tyrėjas privalo potencialius tyrimo dalyvius informuoti apie tyrimo atlikimo procedūrą ir kitas svarbias detales. Be to, tyrėjas turi pasirūpinti duomenų konfidencialumu. L. Rupšienė (2007) pažymi, kad tyrėjas neturi teisės niekam teikti informacijos apie tyrimo dalyvius, kuri padėtų juos identifikuoti. Vienas iš informacijos konfidencialumo užtikrinimo būdų – tyrimo ataskaitoje nevertoti tikrų tyrimo dalyvių vardų.

1.9. Išvados ir rekomendacijos

Išvados – tai tiriamojo darbo rezultatus apibendrinantys teiginiai. Išvados turi atskleisti svarbiausius tiriamojo darbo rezultatus. Kiekvienoje išvadoje turėtų būti pateikiama labai glausta ir tiksli informacija, demonstruojanti, kad tyrėjas pasiekė darbo įvade suformuluotą uždavinį. Jei buvo formuluoti 3 uždaviniai, pateikiamos 3 išvados. Išvadų neturėtų būti mažiau ar daugiau nei suformuluotų uždavinių. Pagrindiniai reikalavimai išvadų skyriui įforminti:

- skyrius, kuriame pateikiamos išvados, yra nenumerojamas;
- išvados numeruojamos;
- išvadų teiginiai turi būti konkretūs, glaustai suformuluoti;
- išvadų teiginiuose neturi būti pateikiama procentinės tyrimo rezultatų išraiškos, negali būti citatų, lentelių, grafikų ir naudotos literatūros nuorodų ;
- išvadose negali būti apibendrinančių teiginių tokiais klausimais, kurie nebuvo nagrinėti baigiamajame darbe;
- kiekvienam uždaviniui rašoma po vieną išvadą;
- atlikus kokybinį tyrimą yra pateikiamos tyrimo įžvalgos.

Rekomendacijos. Šioje darbo dalyje pateikiami siūlymai pasirinktai problemai spręsti. Išanalizavus tyrimo duomenis, formuluojami teiginiai ar naujos idėjos, t. y. praktinės

rekomendacijos, nurodant, kokioje srityje tai galėtų būti pritaikyta. Šios rekomendacijos rašomos atskirame lape, po išvadų dalies. Pagrindiniai rekomendacijoms keliami reikalavimai:

- rekomendacijos turi būti tikslingos, t. y. nurodoma, kam jos skiriamos (pavyzdžiui, socialiniams darbuotojams, slaugytojams, pacientams, tėvams, sveikatos priežiūros arba farmacijos specialistams (konkrečiai įvardijant profesiją, gyventojų grupę ir kt.);
- rekomendacijos turi būti konkrečios, formuluojamos glaustai, remiantis atlikto tiriamojo darbo rezultatais;
- rekomendacijos gali būti numeruojamos;
- rekomendacijų dalyje reikia vengti bendrų frazių – gerinti, tobulinti ir t. t. Tikslinga pateikti konkrečius tyrimo problemos sprendimo variantus.

1.10. Literatūra

Literatūros sąrašas pateikiamas naujame lape po išvadų atskiru skyriumi su antrašte „LITERATŪRA“.

Šiame skyriuje nurodomi baigiamajame darbe naudoti literatūros šaltiniai (jų turėtų būti apie 15-20). Kuo daugiau šaltinių panaudota darbe, tuo išsamesnį domėjimąsi pasirinkta tema parodo studentas. Kiekvienas tekste nurodomas šaltinis turi būti pateikiamas literatūros sąrašė. Negalima nurodyti darbų, nepaminėtų tekste.

- Visi literatūros šaltiniai yra numeruojami.
- Informacijos šaltinių sąrašė ir lietuvių, ir kitomis lotynų raidyno (anglų, vokiečių ir t. t.) kalbomis parašyti šaltiniai pateikiami abėcėlės tvarka. Slavų raidyno šaltiniai pateikiami atskirai, po lotynų, tęsiant numeraciją.
- Jei leidinys turi daugiau nei du autorius, prieš paskutinę autoriaus pavardę renkamas simbolis &.
- Pateikiant šaltinius iš internetinio puslapio reikia nurodyti prieigą bei apsilankymo datą. Jei informacijos šaltiniai imami iš duomenų bazių, prie kurių reikia prisijungimo duomenų, pateikiama tik bendra interneto nuoroda. Jei šaltiniai imami tiesiogiai iš svetainių, nurodomas visas interneto adresas.
- Knygos ar serijinio leidinio antraštė rašoma pasviruoju šriftu.
- Nurodant straipsnius iš netęstinių leidinių, prie leidinio antraštės pridedamas žodis „In“.

Naudoti literatūros šaltiniai literatūros sąrašė pateikiami pagal bibliografinių nuorodų sudarymo reikalavimus (14 lentelė).

Kauno kolegijos studentams studijų ir mokslo darbų bibliografinės nuorodas rekomenduojama sudaryti pagal tarptautines citavimo taisykles APA (6-asis leidimas) (Šarlauskienė, 2015, p. 12).

Baigiamajame darbe turėtų būti panaudoti mažiausiai trys šaltiniai užsienio kalbomis ir mažiausiai trys elektroniniai ištekliai iš duomenų bazių. Naudojami tik mokslinės ir dalykinės informacijos šaltiniai.

14 lentelė. Bibliografinės nuorodos sudarymo rekomendacijos

Informacijos šaltinis	Bibliografinės nuorodos aprašo elementai
Vieno autoriaus knyga	Autoriaus pavardė, pirmoji vardo raidė. (metai). <i>Knygos pavadinimas</i> . Išleidimo vieta: leidyklos pavadinimas. Pavyzdžiui: Petkevičienė, L. (2014). <i>Sergančiųjų žarnų ligomis maitinimasis</i> . Vilnius: Homo liber.
Dviejų autorių knyga	Autoriaus pavardė, pirmoji vardo raidė, & autoriaus pavardė, pirmoji vardo raidė. (metai). <i>Knygos pavadinimas</i> . Išleidimo vieta: leidyklos pavadinimas. Pavyzdžiui: Palmer, S., & Cooper, C. L. (2013). <i>How to deal with stress</i> . London: Kogan Page.
Trijų - penkių autorių knyga	Autoriaus pavardė, pirmoji vardo raidė, autoriaus pavardė, pirmoji vardo raidė, autoriaus pavardė, pirmoji vardo raidė, autoriaus pavardė, pirmoji vardo raidė, & autoriaus pavardė, pirmoji vardo raidė. (metai). <i>Knygos pavadinimas</i> . Išleidimo vieta: leidyklos pavadinimas. Pavyzdžiui: Macas, A., Jurkevičius, R., Vaškelytė, J. J., Mačiulienė, A., & Bakšytė, G. (2015). <i>Greitieji echokardiografijos protokolai anesteziologijoje, intensyviojoje terapijoje ir skubiojoje medicinoje</i> . Kaunas: Vitae Litera.
Septynių ir daugiau autorių knyga	Autoriaus pavardė, pirmoji vardo raidė, autoriaus pavardė, pirmoji vardo raidė, autoriaus pavardė, pirmoji vardo raidė, autoriaus pavardė, pirmoji vardo raidė, . . . paskutinio autoriaus pavardė, pirmoji vardo raidė. (metai). <i>Knygos pavadinimas: paantraštė</i> . Išleidimo vieta: leidyklos pavadinimas. Pavyzdžiui: Ambrozaitis, A., Aukštuolienė, E., Bareišienė, V. M., Broslavskis, E., Davidavičienė, E., Gulbinovič, J., . . . Žlabys, P. (2010). <i>Infekcinių ligų vadovas</i> . Vilnius: Vaistų žinios.
Knyga be autoriaus	<i>Knygos pavadinimas</i> . (metai). Išleidimo vieta: leidyklos pavadinimas. Pavyzdžiui: <i>Lietuvos sporto enciklopedija</i> . (2010). Vilnius: Lietuvos sporto informacijos centras.
Knygos dalis	Pavardė, pirmoji vardo raidė. (Metai). Knygos dalies pavadinimas. In Pavardė, pirmoji vardo raidė, <i>Knygos pavadinimas</i> (pp. knygos dalies puslapiai). Leidimo vieta: Leidyklos pavadinimas. Pavyzdžiui: Petronis, A. (2007). Konfliktai šeimoje. Šeimos santykių deformacijos. In Ustilaitė, S., Gudžinskienė, V., Jakučiūnienė, D., Petronis, A., Narbekovas, A., Vaitoška, G., & Obelenienė, B. <i>Vaikų ir jaunimo rengimo šeimai programų rengimas: mokomoji metodinė priemonė</i> (p.p 55-59). Vilnius: Sapnų sala.

Informacijos šaltinis	Bibliografinės nuorodos aprašo elementai
Elektroninės knygos	<p>Autorius (-iai). (Metai). <i>Elektroninės knygos pavadinimas</i> [interaktyvus]. Išleidimo vieta: leidyklos pavadinimas. [žiūrėta prisijungimo data]. Prieiga per internetą: interneto adresas.</p> <p>Pavyzdžiui: Jankauskienė, D. (2014). <i>Sveikatos priežiūros darbuotojų ir gyventojų įtraukimo bei dalyvavimo e. sveikatos sistemoje mastas ir tendencijos Lietuvoje mokslo studija</i> [interaktyvus]. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. [žiūrėta 2015 m. lapkričio 7 d.]. Prieiga per internetą: http://wdn.ipublishcentral.net/association_lithuania_serials/viewinside/63413649665215.</p>
Elektroninės knygos dalis	<p>Autorius (-iai). (Metai). Knygos dalies pavadinimas [interaktyvus]. In <i>Knygos pavadinimas: paantraštė</i> (pp. knygos dalies puslapiai). Leidimo vieta: Leidyklos pavadinimas. [žiūrėta prisijungimo data]. Prieiga per internetą: interneto adresas.</p> <p>Pavyzdžiui: Petronis, A. (2007). Konfliktai šeimoje. Šeimos santykių deformacijos [interaktyvus]. In Ustilaitė, S., Gudžinskienė, V., Jakučiūnienė, D., Petronis, A., Narbekovas, A., Vaitoška, G., & Obelenienė, B. <i>Vaikų ir jaunimo rengimo šeimai programų rengimas: mokomoji metodinė priemonė</i> (p.p 55-59). Vilnius: Sapnų sala. [žiūrėta 2015 m. lapkričio 7 d.]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/neformalus%20ugdymas/SPPC.pdf.</p>
Straipsnis iš konferencijos leidinio	<p>Autorius (-iai). (Metai). Straipsnio pavadinimas. In <i>Konferencijos leidinio pavadinimas: paantraštė</i>, straipsnio puslapiai. Išleidimo vieta: leidyklos pavadinimas.</p> <p>Pavyzdžiui: Rapolienė, L., Razbadauskas, A., Petrauskas, S., & Martinkėnas, A. (2015). Balneoterapija naudojant geoterminį vandenį. In <i>Virtualūs instrumentai biomedicinoje 2015: tarptautinės mokslinės-praktinės konferencijos pranešimų medžiaga</i>, 98-105. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.</p>
Straipsnis iš serijinio (tęstinio) leidinio	<p>Autorius (-iai). (Metai). Straipsnio pavadinimas. <i>Serijinio leidinio pavadinimas, tomas(numeris)</i>, straipsnio puslapiai.</p> <p>Pavyzdžiui: Verbylė, D., & Kondratavičienė, V. (2013). Būsimųjų socialinių darbuotojų požiūris į vertybinį ugdymą studijų dalykuose. <i>Sveikatos mokslai</i>, 23(4), 140-145.</p>
Straipsnis iš elektroninio žurnalo	<p>Autorius (-iai). (Metai). Straipsnio pavadinimas. <i>Serijinio leidinio pavadinimas</i>. [interaktyvus], <i>tomas(numeris)</i>, straipsnio puslapiai. [žiūrėta prisijungimo data]. Prieiga per internetą: interneto adresas.</p> <p>Pavyzdžiui: Zolubienė, E., & Everatt R. (2015). Šeimos gydytojų rūkymo paplitimas ir jų pasirengimas teikti pagalbą pacientams, metantiems rūkyti. <i>Visuomenės sveikata</i> [interaktyvus], 2, 9-15. [žiūrėta 2015 m. lapkričio 7 d.]. Prieiga per internetą: http://www.hi.lt/uploads/pdf/visuomenes%20sveikata/2015.2(69)/VS%202015%202(69)%20LIT%20A%20Gydytoju%20rukymas.pdf.</p>
Straipsnis iš serijinio (tęstinio) leidinio su DOI	<p>Autorius (-iai). (Metai). Straipsnio pavadinimas. <i>Serijinio leidinio pavadinimas, tomas(numeris)</i>, straipsnio puslapiai. DOI: numeris.</p> <p>Pavyzdžiui: Astrauskienė, A. (2013). Fizinio aktyvumo poveikis vyresnio amžiaus moterų širdies ir kraujagyslių sistemai. <i>Sveikatos mokslai</i>, 23(1), 96-99. DOI: 10.5200/sm-hs.2013.017.</p>

Informacijos šaltinis	Bibliografinės nuorodos aprašo elementai
Serijinis (tęstinis) leidinys iš duomenų bazės	<p><i>Serijinio leidinio pavadinimas</i>. [interaktyvus]. (Metai). <i>Tomas</i>(numeris). [žiūrėta prisijungimo data]. Prieiga per duomenų bazę: duomenų bazės interneto adresas.</p> <p>Pavyzdžiui: <i>International Journal of Health Care Quality Assurance</i> [interaktyvus]. (2015). 28(8). [žiūrėta 2015 m. lapkričio 7 d.]. Prieiga per duomenų bazę Emerald: http://www.emeraldinsight.com.</p>
Straipsnis iš duomenų bazės	<p>Autorius (-iai). (Metai). Straipsnio pavadinimas. <i>Serijinio leidinio pavadinimas</i>. [interaktyvus]. <i>Tomas</i>(numeris), straipsnio puslapiai. [žiūrėta prisijungimo data]. Prieiga per duomenų bazę: duomenų bazės interneto adresas.</p> <p>Pavyzdžiui: Blokh, D., & Stambler I. (2015). Information Theoretical Analysis of Aging as a Risk Factor for Heart Disease. <i>Aging & Disease</i> [interaktyvus], 6(3), 196-207. [žiūrėta 2015 m. lapkričio 7 d.]. Prieiga per duomenų bazę EBSCOhost: http://search.ebscohost.com.</p>
Optinė laikmena	<p>Autorius (-iai). (Metai). <i>Optinės laikmenos pavadinimas</i> [laikmenos žyma]. Išleidimo vieta, leidyklos pavadinimas.</p> <p>Pavyzdžiui: Raymond, C., Rowe, E., Sheskey, P. J., & Quinn, M. E. (2009). <i>Pharmaceutical excipients 6</i> [CD-ROM]. London: Pharmaceutical Press.</p>
Teisės aktas	<p>Teisės akto pavadinimas (data ir numeris). (Metai). <i>Leidinio pavadinimas</i>, leidinio numeris.</p> <p>Pavyzdžiui: Dėl buities, sanitarinių ir higienos patalpų įrengimo reikalavimų (2003 m. balandžio 24 d. Nr. 501). (2003). <i>Valstybės žinios</i>, nr. 40-1820.</p>
Standartas	<p><i>Standarto pavadinimas</i>. (Metai). Išleidimo vieta, leidyklos pavadinimas.</p> <p>Pavyzdžiui: <i>LST ISO 3972: Juslinė analizė. Metodika. Skonio jautrumo nustatymo metodas (tapatus ISO 3972:2011) = Sensory analysis - Methodology - Method of investigating sensitivity of taste (ISO 3972:2011, identical)</i>. (2012). Vilnius: Lietuvos standartizacijos departamentas.</p>
Disertacija	<p>Pavardė, pirmoji vardo raidė. (Metai). <i>Disertacijos antraštė: daktaro disertacija</i>. Apimtis.</p> <p>Pavyzdžiui: Gerikienė, V. (2007). <i>Lietuvos bendruomenės slaugytojų pasitenkinimas darbu pirminės sveikatos priežiūros reformos sąlygomis: daktaro disertacija</i>, 131.</p>
Paveikslas iš interneto	<p>Paveikslo pavadinimas [paveikslas]. Prieiga per internetą: interneto adresas.</p> <p>Pavyzdžiui: Skarlatinos bėrimas [paveikslas]. Prieiga per internetą: http://www.lib.uiowa.edu/hardin/md/dermatlas/scarletfever.html.</p>

1.11. Priedai

Jeigu prie darbo pridedami papildomi dokumentai, t. y. priedai, jie į darbo puslapius neįskaičiuojami, o numeruojami atskirai. Juose pateikiami paveikslai, didelės duomenų lentelės ir kita pagalbini medžiaga, kuri nurodoma tekste. Priedai numeruojami eilės tvarka. Jų skaičius neapibrėžiamas. Kiekvienas priedas pateikiamas atskirame lape. Priedų puslapiuose, viršutinės

paraštės dešinėje pusėje rašoma, pavyzdžiui: „1 PRIEDAS“, „2 PRIEDAS“. Jei priedas yra tik vienas, jis nenumerojamas. Jei yra keli priedai, jie nuo pagrindinio teksto atskiriami lapu, kurio optiniame centre užrašomas pavadinimas „PRIEDAI“.

2. BENDRIEJI BAIGIAMOJO DARBO ĮFORMINIMO REIKALAVIMAI

Baigiamasis darbas rašomas baltame A4 formato (210x297) popieriuje, vienoje lapo pusėje. Rekomenduojama nustatyti tokias *paraštes*: viršutinė paraštė – 2 cm; apatinė paraštė – 2 cm; kairioji paraštė – 3 cm; dešinioji paraštė – 1,5 cm. Baigiamieji darbai spausdinami kompiuteriu. Siūlomas šriftas – Times New Roman. Darbo kalba turi atitikti bendrinės lietuvių kalbos normas bei specialybės terminiją.

Baigiamojo darbo antraštiniame lape nurodoma ([1 priedas](#)):

- logotipas (36x18);
- fakulteto pavadinimas (šriftas – 14 pt, paryškintas, centre, didžiosios raidės);
- katedros pavadinimas (šriftas – 14 pt, paryškintas, centre, didžiosios raidės);
- darbo autoriaus vardas ir pavardė (16 pt, centre, neparyškintas);
- darbo pavadinimas (šriftas – 20 pt, paryškintas, centre, didžiosios raidės);
- darbo rūšis (šriftas – 12 pt, neparyškintas, centre);
- valstybinis kodas (šriftas – 12 pt, neparyškintas, centre);
- studijų krypties pavadinimas (šriftas – 12 pt, neparyškintas, centre);
- darbo vadovo pedagoginis mokslo vardas ir mokslinis laipsnis, visas vardas ir pavardė (12 pt., kairėje, neparyškintas);
- vietovės, kurioje parengtas darbas, pavadinimas ir toje pačioje eilutėje – darbo parengimo metai (šriftas – 12 pt, centre);
- antraštiniame lape negali būti sutrumpinimų, išskyrus grupių pavadinimus, pedagoginius vardus ir mokslinius laipsnius: lekt., doc., prof., dr., habil. Dr.;
- antraštinis lapas yra nenumerojamas. Darbo puslapių numeravimas prasideda antraštiniu puslapiu, bet jame skaičius „1“ nerašomas.

Kiekvienas baigiamojo darbo skyrius pradedamas naujame lape. Poskyriai ir skirsniai rašomi tame pačiame lape. Po skyriaus, poskyrio ir skirsnio taškas nerenkamas. Jei išskirtas 1.1.1. skirsnis, tai turi būti ir 1.1.2. skirsnis. Jei to padaryti negalima, 1.1.1 skirsnis sujungiamas su 1.1. poskyriu. Skyriai, poskyriai ir skirsniai numeruojami pagal hierarchiją. Po skaičiaus būtina rinkti tašką, palikti tarpą ir rinkti pavadinimą.

Analitinės ir praktinės dalies skyriai numeruojami iš eilės. Kiekvienas skyrius – *įvadas*, *analitinė dalis*, *praktinė dalis*, *išvados*, *literatūros sąrašas*, *priedai* – rašomi naujame lape didžiosiomis raidėmis (A lygio antraštė). Jei analitinė ir praktinė dalis susideda iš kelių poskyrių, jie numeruojami arabiškais skaitmenimis

Tarpas tarp skyrių, poskyrių, skirsnių pavadinimų ir teksto yra 12 pt. Skyrių ir poskyrių pavadinimai centruojami. Tokios darbo antraštės, kaip turinys, įvadas, išvados, literatūra vadinamos A lygio antraštėmis, nenumerojamos ir rašomos didžiosiomis raidėmis paryškintai 14 pt šriftu eilutės viduryje (11 pav.). Teksto pastraipų pradžia turi būti 1,5 cm nuo kairiosios paraštės. Tarpas tarp teksto eilučių turi būti 1,5 eilutės (1,5 line). Kiti baigiamojo darbo šrifto nustatymai pateikiami 15 lentelėje.

<p>1. SKAUSMAS POOPERACINIŲ LAIKOTARPIŲ (A lygis)</p> <p>1.2. Alternatyvūs skausmo malšinimo būdai (B lygis)</p> <p><i>1.2.3. Klasikinės muzikos terapijos poveikis (C lygis)</i></p> <p>1.3. Biologinio senėjimo teorijos (B lygis)</p>

10 pav. Darbo dalių antraščių žymėjimas

15 lentelė. Rekomenduojami studijų darbų šrifto nustatymai

Teksto tipas	Šrifto dydis, pt	Šrifto lygiuotė	Šrifto pobūdis
Pagrindinis tekstas	12	Abipusė	Paprastas šriftas Pirmos eilutės atitraukimas – 1,5 cm Tarpas tarp eilučių – 1,5 eilutės Nėra tarpo tarp pastraipų
A lygio antraštė	14	Centre	Paryškintas šriftas Didžiosios raidės Tarpas tarp pavadinimo ir teksto – 12 pt
B lygio antraštė	14	Centre	Paryškintas šriftas Tarpas tarp pavadinimo ir teksto – 12 pt
C lygio antraštė	12	Centre	Paryškintas, pasvirasis šriftas Tarpas tarp pavadinimo ir teksto – 12 pt
Lentelės pavadinimas	12	Centre	Pasvirasis šriftas Tarpas po pavadinimu – 6 pt
Informacija lentelėje	11	Stulpelio antraštė ir paantraštė – centre	Paryškintas šriftas
		Tekstas – kairėje Skaičiai – centre	Paprastas šriftas
Paveikslo pavadinimas	12	Centre	Pasvirasis šriftas Tarpas virš pavadinimo – 6 pt
Literatūros sąrašas	12	Kairėje	Tarpas tarp eilučių – 1,5 eilutės Atvirkštinė įtrauka – 0,8 cm Laikytis bibliografinių nuorodų sudarymo rekomendacijų

Spausdinant tekstą, tarp žodžių paliekamas tik vienas tarpas. Taškas, kablelis, dvitaškis, kabliataškis, klaustukas spausdinami po žodžio paskutinės raidės be tarpo, o po šių ženklų paliekamas vienas tarpas.

Tekste prieš brūkšnį ir po jo paliekamas vienas tarpas. Išspausdinus atidaromuosius skliaustelius, toliau tekstas spausdinamas be tarpo. Uždaromieji skliausteliai spausdinami iš karto po paskutinio ženklo (kaip ir taškas, kablelis). Kabutės spausdinamos taip pat. Lietuvių kalboje kabutės žymimos: išskiriamo žodžio pradžioje du kableliai apačioje, o citatos ar kito išskiriamo žodžio pabaigoje – viršuje (pavyzdžiui, Įsakyme „Dėl gaivinimo standartų patvirtinimo“).

Visi darbo lapai turi būti sunumeruoti. Puslapių numeriai pradedami žymėti nuo antrojo (antraštinis lapas nenumerojamas) arabiškais skaitmenimis apatinėje paraštėje per vidurį be taškų ir brūkšnelių.

Jei teorinėje dalyje yra sudaromi įvairūs sąrašai, jie numeruojami, kai yra svarbi eilės tvarka, pavyzdžiui, instrukcijose. Numeruojama arabiškais skaitmenimis, pavyzdžiui:

Gydytojo iškviatimo į namus tvarka:

1. Gydytojo konsultacijai namuose pacientas registruojasi registratūroje arba telefonu.
2. Gydytojas konsultuoja namuose, jei pacientas dėl sunkios būklės pats negali atvykti į centrą.
3. Kitais atvejais pacientas į konsultaciją atvyksta pats arba yra atvežamas greitosios medicinos pagalbos automobiliu.

Jei išvardintų daiktų seka nesvarbi, galima naudoti taškelius, brūkšnelius ar kitokius skyriklius. Reikėtų vengti sudėtingos numeravimo sistemos, siekiant pateikti iš karto keletą sąrašų. Geriau juos išskaidyti. Kad ir kokios rūšies sąrašas būtų naudojamas, visi jame išvardinti teiginiai turi būti vienodo formato, išlaikomas skiriamųjų ženklų vienodumas, pavyzdžiui:

Pacientas, pasireiškus indikacijoms, siunčiamas įforminus siuntimą:

- į stacionarą (ligoninę) ar dienos stacionarą;
- į specialisto konsultaciją;
- į kitas gydymo įstaigas;
- į sanatorijas ir reabilitacinio gydymo įstaigas.

3. BAIGIAMOJO DARBO VERTINIMAS

Kvalifikacinė komisija, vadovaudamasi Kauno kolegijos studijų tvarka ir kitais teisiniais dokumentais, vertina baigiamąjį darbą. Taip pat parengtą studento baigiamąjį darbą vertina vadovas, recenzentas. Recenzento ir vadovo vertinimo formos pateiktos [2](#) ir [3 prieduose](#). Apie baigiamųjų darbų vertinimo tvarką skaitykite dokumentą „Medicinos fakulteto studentų baigiamojo vertinimo organizavimo tvarka“, patvirtintą Kauno kolegijos Medicinos fakulteto dekanu įsakymu.

LITERATŪRA

1. Creswell, J. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (3-ioji laida). Thousand Oaks (Calif.); London: SAGE.
2. Čekanavičius, V., & Murauskas, G. (2006). *Statistika ir jos taikymai: vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams*. Vilnius: TEV.
3. Denzin, N., & Lincoln, Y. (2005). *The Sage Handbook of Qualitative Research* (3-ioji laida). Thousand Oaks: SAGE.
4. Frankfort –Nachmias, C., & Nachmias D. (1996). *Research Methods in the Social Sciences*. Bristol.
5. Hammersley, M. (2013). *What is Qualitative Research?* London: Bloomsbury Academic.
6. Kardelis, K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: vadovėlis* (4-oji laida). Šiauliai: Lucilijus.
7. Luobikienė, I. (2008). *Socialinių tyrimų metodika* (6-oji laida). Kaunas: Technologija.
8. Luobikienė, I. (2011). *Socialinių tyrimų metodika* (7-oji laida). Kaunas: Technologija.
9. Merkys, G., Vaitkevičius, S., & Urbonaitė-Šlyžiuvienė, D. (2004). *Užsakomųjų tyrimų ataskaitos rengimas* [interaktyvus]. Vilnius-Kaunas. [žiūrėta 2015 m. lapkričio 3 d.]. Prieiga per internetą https://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/centrai/testiniu_studiju_centras/tvarkarasciai_tv_2_5/Rekomendacijos_tyrejams_1%20dalis.pdf.
10. Nevinskaitė, L., Trumpulytė, S., Jurgutis, M., Štreimikis, A., Stabingis, L., & Kučiukas, V. (2008). *ETD dokumentų plagijavimo patikros galimybių studija* [interaktyvus]. Vilnius. [žiūrėta 2015 m. lapkričio 3 d.]. Prieiga per internetą: http://senas.labt.lt/naujienos/ETD_dokumentu_plagijavimo_patikros_galimybiu_studija.pdf.
11. Patton, M. Q. (2002). *Qualitative Research and Evaluation Methods* (3-oji laida). Thousand Oaks.
12. Piščalkienė, V., Grincevičius, O., Jonaitienė, L., Kirvaitienė, J., Mikutavičienė, I., Zachovajevienė, B., & Adomavičienė, G. (2012). *Profesinio bakalauro baigiamojo darbo rengimo metodinės nuorodos: mokomoji knyga*. Kaunas.
13. Rupšienė, L. (2007). *Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija: metodinė knyga*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
14. Šarlauskienė, L. (2015). *Informacijos šaltinių naudojimas studijų ir mokslo darbuose: mokymo priemonė* [interaktyvus]. [žiūrėta 2015 m. gruodžio 2 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.kaunokolegija.lt/wp-content/uploads/2012/09/Informacijos-naudojimas.pdf>.
15. Tijūnėlienė, O., & Virbalienė, A. (2006). *Mokslinis tikrovės pažinimas: Apklauso metodas: metodinė knyga*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.

16. Vobolevičius, V. *Statistinė duomenų analizė* [interaktyvus]. [žiūrėta 2015 m. lapkričio 3 d.]. Kaunas: Kauno technologijos universiteto Politikos ir viešojo administravimo institutas. Prieiga per internetą: http://www.lidata.eu/index.php?file=files/mokymai/sda/sda.html&course_file=sda_turinys.html.
17. Žydžiūnaitė, V. (2007). *Tyrimo dizainas: struktūra ir strategijos*: mokomoji knyga. Kaunas: Technologija.

Įrašyti fakulteto pavadinimą kilmininko linksniu.
14 šriftas, paryškintas, didžiosios raidės, centre

MEDICINOS FAKULTETO KATEDRA

Įrašyti katedros pavadinimą vardininko linksniu.
14 šriftas, paryškintas, didžiosios raidės, centre

Įrašyti darbo autoriaus (-ės) vardą ir pavardę.
16 šriftas, neparyškintas, centre

20 šriftas, paryškintas, centre, didžiosios raidės

Vardenė Pavardenė

BAIGIAMOJO DARBO PAVADINIMAS

12 šriftas, neparyškintas, centre

Profesinio bakalauro baigiamasis darbas

Įrašyti studijų programos pavadinimą kilmininko linksniu
12 šriftas, neparyškintas, centre

_____ studijų programos

_____ valstybinis kodas _____

_____ studijų krypties

Įrašyti studijų programos valstybinį kodą.
12 šriftas, neparyškintas, centre

Įrašyti studijų krypties pavadinimą kilmininko linksniu
12 šriftas, neparyškintas, centre

Vadovas

Vardenis Pavardenis

12 šriftas, paryškintas

12 šriftas, neparyškintas

_____ (parašas)

_____ (data)

12 šriftas, neparyškintas, centre

Kaunas, 2016

Bendros nuostatos:

- Tarpas tarp eilučių – viena eilutė (Single).
- A4 lapo formatas.
- Paraštės: viršuje ir apačioje po 2 cm, kairėje – 3 cm, dešinėje – 1,5 cm.
- Pastraipos be įtraukų.
- Šriftas Times New Roman

**KAUNO KOLEGIJOS
MEDICINOS FAKULTETAS
BAIGIAMOJO DARBO RECENZIJĄ**

Studijų programa _____

Darbo autorius (-iai).....
Darbo pavadinimas.....
.....

Darbo apimtis psl., literatūros sąrašė šaltinių..... Darbe yra lent., pav., pried....

Nr.	Vertinimo kriterijai	Atitiktis baigiamąjo darbo reikalavimams		
		Atitinka	Iš dalies atitinka	Neatitinka
1.	Pasirinktos temos aktualumas, praktinė baigiamąjo darbo reikšmė			
2.	Tyrimo parametrų (tikslas, uždavinių, problemos, objekto) tikslumas			
3.	Autoriaus susipažinimo su kitų autorių darbais ir šaltinių panaudojimo darbe tikslumas			
4.	Literatūros šaltinių panaudojimas darbe korektiškumas			
5.	Tyrimo metodikos aprašymo aiškumas, logiškumas			
6.	Tyrimo rezultatų interpretavimo lygis			
7.	Išvadų atitiktis uždaviniams, rekomendacijų pagrįstumas			
8.	Privalomi baigiamąjo darbo struktūros elementai, darbo apimties tinkamumas ir struktūrinių dalių subalansuotumas, dalių pavadinimų atitiktis tekstui			
9.	Spausdinimo, tekstinės bei vaizdinės medžiagos pateikimo kokybė, logiškumas			
10.	Rekomendacijų praktinis pritaikomumas			

Recenzento papildomos pastabos ir klausimai (paaiškinama, kodėl aukščiau esančioje lentelėje pažymėti kriterijai iš dalies atitinka ir (arba) neatitinka):

1.

2.

Įvertinimas pažymiu ir bendra išvada (darbo atitiktis nustatytiems reikalavimams atsižvelgiant į aukščiau esančioje lentelėje pateiktų kriterijų įvertinimą bei tinkamumas viešajam gynimui)

.....
.....
.....
.....

.....
(recenzento vardas, pavardė)

.....
(data)

.....
(parašas)

MEDICINOS FAKULTETO
_____ KATEDRA

BAIGIAMOJO DARBO VADOVO ATSLIEPIMAS

2016 m.
Kaunas

Diplomantui (-ei) _____

Baigiamojo darbo vadovas (-ė) _____

Tema: _____

Studijų programa _____

BAIGIAMOJO DARBO CHARAKTERISTIKA

1. Temos aktualumas, naujumas ir praktinė baigiamojo darbo reikšmė _____

2. Problemos sprendimo racionalumas _____

3. Diplomanto(-ės) gebėjimas sisteminti ir vertinti medžiagą _____

4. Baigiamojo darbo privalumai _____

5. Darbo atlikimo savarankiškumas _____

6. Siūlymas dėl darbo gynimo viešajame kvalifikacinės komisijos posėdyje _____

Įvertinimas pažymiu.....

(pareigos)

(parašas)

(vardas, pavardė)

PATVIRTINIMAS APIE SAVARANKIŠKAI ATLIKTĄ BAIGIAMĄJĮ DARBĄ

Aš, _____Kauno kolegijos Medicinos fakulteto
_____ katedros _____studijų programos
_____ kurso _____ grupės studentas(-ė) pasižadu, kad mano parengtame baigiamajame darbe

_____nėra panaudota informacinė medžiaga, kurią galima priskirti plagiatui ar kuri pažeidžia autorių teises, visi darbe pateikti duomenys surinkti paties darbo autoriaus arba cituojami pagal visus teisės dokumentuose ar bibliografinėse nuorodose keliamus reikalavimus.

Parašas, vardas, pavardė

Data

Kaunas, 2016. Tiražas 15. Užsakymas .
Leido Kauno kolegijos Leidybos centras,
Pramonės pr. 20, LT-50468, Kaunas